

Буковинський вісник

державної служби та
місцевого самоврядування

Офіційна хроніка

Державне управління

Місьцеве самоврядування

Наукова думка

Перепідготовка та
підвищення кваліфікації

Статистика, факти, події

Засновник

Чернівецький регіональний центр
перепідготовки та підвищення кваліфікації
працівників органів державної влади,
органів місцевого самоврядування,
державних підприємств,
установ та організацій

Свідоцтво про реєстрацію
ЧЦ № 302 від 25.10.2005

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

голова: ЯРМИСТИЙ М. В., директор Чернівецького
регіонального центру підвищення
кваліфікації, кандидат наук з державного управління;

заступник голови: ГАКМАН С.М., заступник директо-
ра Чернівецького регіонального центру підвищення
кваліфікації, кандидат історичних наук;

відповідальний секретар: ХАЛАВКА Л.В.,
завідувач редакції Чернівецького регіонального
центру підвищення кваліфікації

члени редакційної колегії:

БАБ'ЮК І.О., координатор партнерства «Український На
родний Дім у Чернівцях»;

БОСТАН С.І., директор департаменту соціально-
економічного розвитку та стратегічного планування
Чернівецької міської ради, кандидат політичних наук;
ГУЦУЛЯК І.Г., доцент кафедри історії та культури української
мови Чернівецького національного університету ім.
Ю.Федьковича, кандидат філологічних наук;

ЖИТАР'ЮК Н.Г., заступник начальника Міжрегіонального
управління НАДС у Чернівецькій, Івано-Франківській та
Тернопільській областях;

КРУГЛАШОВ А. М., завідувач кафедри політології та держав
ного управління Чернівецького національного
університету ім. Ю. Федьковича, доктор політичних наук;
МАЛЬКО Н.Б., виконавчий директор Асоціації органів
місцевого самоврядування Чернівецької області «Агенція
розвитку громад Буковини»;

НЕЧАСВА-ЮРІЙЧУК Н.В., докторант кафедри політології та
державного управління Чернівецького національного
університету ім.Ю.Федьковича, кандидат історичних наук;
ПАВЛЮК М.В., заступник голови Чернівецької обласної
ради, кандидат політичних наук;

РОТАР Н.Ю., професор кафедри політології та державного
управління Чернівецького національного університету
ім. Ю.Федьковича, доктор політичних наук;

СМОЛДИРЕВА Т.П., асистент кафедри журналістики
філологічного факультету Чернівецького національного
університету ім. Ю.Федьковича;

ФІСАНОВ В.П., завідувач кафедри міжнародної
інформації Чернівецького національного університету
ім. Ю. Федьковича, доктор історичних наук, професор;

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

58001, Чернівці,
вул.Поповича, 2, 4 поверх, к.17
Тел/факс: (0372) 552903
E-mail: bukvisnyk.cv@gmail.com

Редакція зберігає за собою право скорочува
ти й редагувати подані текстові оригінали. Жур-
нал може друкувати матеріали, не поділяючи
думки автора. Статті не рецензуються та не повер
таються. За точність наведених даних відповідають
автори. Передрук матеріалів – тільки з дозволу
редакції.

Періодичність виходу журналу – 4 номери на рік

У номері:

Державне управління та державна служ-

Оксана Сакрієр: Наше завдання - вистояти, розвивати, перемогти.....	3
Андрій Гев'юк: Інформаційна безпека для державних службовців.....	9
Удосконалення системи «Evalued» та розширення її можливостей – пріоритет управління Державної служби якості освіти в Чернівецькій області.....	12
Амалія Буза: Не бійтеся брати у сім'ю підлітків.....	13
Внесено зміни до Положення про Національне Агентство України з пи тань державної служби.....	14
Христина Марчук: Проектний підхід у системі планувальних документів відновлення та розвитку територіальних громад.....	15

Місцеве самоврядування

Президент України підписав Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» (№ 3077-ІХ).....	16
Олексій Медведєв: Досвід Гамбурга в реалізації соціальних проектів....	17
Прихисток у Лужанах для вимушено переміщених осіб: рік роботи	19
Спільні проекти у сфері освіти, культури та спорту реалізовуватиме Великокучурівська громада та комуна Варфу Кампулуй (Румунія).....	21
Глибочька громада: представили результати транскордонної співпраці.....	22

Наукова думка

Зиновій Бройде: Транзитність України Балтійсько-Середземноморському і Чорноморсько-Адріатичному просторі Тримор'я.....	26
Відбулися ювілейні Муніципальні читання ім.Антоня Кохановського...39	39
В Бухаресті розглядали наслідки повномасштабного вторгнення росії в Україну та алгоритми створення колективної системи безпеки на континенті.....	42

Громадянське суспільство

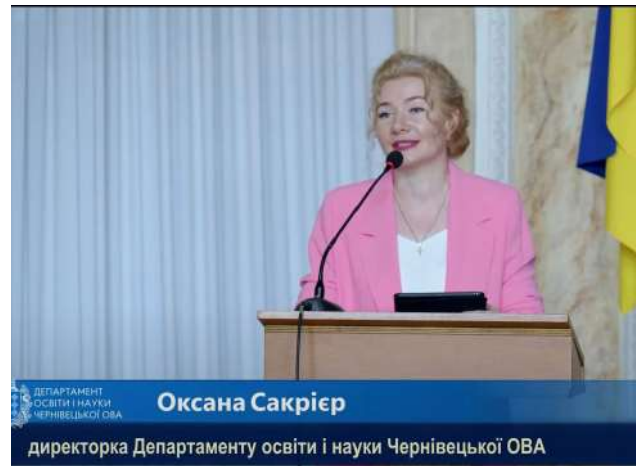
Світлана Скрикуляк: Чесність, порядність, професіоналізм і результат – це основні принципи роботи.....	34
«Стійкість – це підготовка до криз і здатність змінюватися», – підсумки громадського марафону.....	36

Підвищення кваліфікації

Яна Мельничук: Про підвищення кваліфікації публічних службовців Чернівецької області у І півріччі 2023 року 43	43

ОКСАНА САКРІЄР

Директор Департаменту освіти
і науки обласної військової
адміністрації

НАШЕ ЗАВДАННЯ – ВИСТОЯТИ, РОЗВИВАТИ, ПЕРЕМОГТИ

Минулий навчальний рік, як і попередній, був роком випробувань для освітньої галузі, проте він став також роком важливих знакових змін. Форум «Місія «Освіта»: вистояти, розвивати, перемогти» зібрав освітян Чернівецької області, щоб спільними зусиллями проаналізувати сучасні загрози і виклики, окреслити ключові завдання на новий навчальний період, наповнити новим змістом освітній процес. Директорка Департаменту освіти і науки обласної військової адміністрації Оксана Сакрієр розповіла, як освітянська родина Буковини спільно з органами державної влади, місцевого самоврядування та батьківською громадою краю забезпечують якісне функціонування закладів освіти в умовах воєнного часу.

З початку повномасштабного вторгнення у 2022 році освітянам вдалося зробити неймовірне: ми відновили освітній процес, забезпечили основне мобілізаційне завдання галузі освіти, покладене на нас державою, – охопили всіх учасників освітнього процесу.

Ми – країна у війні, і ключовий наш аспект – забезпечення споруд цивільного захисту населення. За 2022 рік у нас було 860 об'єктів споруд цивільного захисту населення, станом на сьогодні ми маємо 1035. З них у нас збільшився показник наявності власних укриттів. Згадаймо другий тиждень повномасштабного вторгнення, коли на нараді з головами територіальних громад ми говорили про необхідність відновлення навчання, відновлення укриттів. Ми гаряче сперечалися, але для освітян немає неможливої місії. Це титанічна праця, але ми консолідували свої зусилля: спільно з освітянами, з ДСНС, нацполіцією.

Але, звичайно, у нас є шалений виклик: нам

не вистачає всіх споруд цивільного захисту, щоб вийти в освітній процес на 100% у форматі офлайн. Що нам потребується для цього? За дорученням Президента України, голови військової адміністрації, відповідно до запитів, Департаментом освіти було підраховано, скільки потребується укриттів – це 92 об'єкти

Сума на їх облаштування – 1 млрд 210 мільйонів, і це колосальні кошти. Урядом, Президентом, Чернівецькою військовою адміністрацією робиться все для того, щоб стати учасниками різних програм – як урядових, так і від наших донорів, ми намагаємося отримати максимум коштів на облаштування укриттів. Але нам потрібне також розуміння з боку громад, тому ми закликаємо кожную громаду переглянути, яке укриття потребує реконструкції. Будівництво – це складно, тому треба зосередитися хоча б на реконструкції. Потрібно мати проектно-кошторисну документацію і експертизу, перспективний план, адже це є основною умовою з боку донорів і урядових програм.

зовнішнє і внутрішнє відеоспостереження. Це слабкий наш показник, над яким ми маємо працювати. Наші партнери ДСНС та поліція уже озвучили, що якщо упродовж цього навчального року наші заклади освіти, починаючи від дошкілля, завершуючи вищою школою, не будуть забезпечені зовнішнім та внутрішнім спостереженням, не буде підписано акта готовності закладу. Тому уже станом на сьогодні працюємо, закладаємо кошти, дивимося, що ми можемо зробити. У нас є донори, які можуть нам постачати ці камери безкоштовно. Департамент освіти упродовж вересня ще проведе нараду і всі ці деталі ми будемо обговорювати: кнопки тривожної сигналізації, охорона, забезпечення огорожею – ніде немає стовідсоткового показника. Тому створення безпечних умов – питання номер один.

Я хотіла б перейти також до нашого проекту «Класи безпеки». 98 таких класів уже функціонує і нам необхідно, за можливості, облаштувати їх. Клас безпеки – це не просто кімната, це чітке зонування для вивчення правил безпечної поведінки відповідно до різних загроз (мінна безпека, надання первинної домедичної допомоги тощо).

Перейдемо до вимог навчального року в умовах воєнного стану. Тут не буде кардинальних змін – ми уже прожили так 2022 рік. Навчальний рік триватиме з 1 вересня 2023 року до 28 червня 2024. Освітній процес може бути організовано залежно від можливостей фонду захисних споруд у закладах освіти відповідно до рішень обласної військової адміністрації та засновників. Структура і тривалість навчального тижня/дня, занять, відпочинку між ними, форми організації освітнього процесу визначаються педагогічною радою закладу освіти. На сьогодні ми маємо: заклади дошкільної освіти – це, переважно, очний формат, 87.4%; загальна середня освіта – вихід в очний формат 80%; професійно-технічна освіта – 100%.

Це дійсно непоганий показник але ми можемо більше.

Ми працювали спільно над формулою «Заклади освіти – територія безпеки». Для того, щоб заклад відкрився, залишається

Ключовим питанням, яке залишається для нас, – це навчання дітей за кордоном. Тут будуть з деякі зміни. Першочергова – не можна буде долучати, як раніше, таких дітей дистанційно, коли заклад був на змішаній формі й уроки проводилися офлайн з паралельним підключенням. Кожна територіальна громада повинна мати школу, яка забезпечить дистанційну освіту. Тут є деякі нюанси і ми очікуємо від Міністерства освіти і науки наказ про організацію регламентування саме дітей, які будуть навчатися і доєднуватися дистанційно до закладів освіти. Міністерством освіти впроваджено ще такий нюанс: буде спрощена система перерахування решти навчальних дисциплін, вивчення лише українського компоненту для дітей, які відвідують заклади освіти за кордоном. Ми говоримо про українську мову, українську літературу географію і історію України.

Наступне не менш важливе для нас питання – подолання освітніх втрат та розривів. У нас було фундаментальне дослідження, проведене Державною службою якості, в рамках якого було опитано безпосередньо батьків щодо подолання освітніх втрат. Впродовж серпня Департамент освіти спільно з інститутом післядипломної педагогічної освіти запустив своє соціопитування, щоб чітко розуміти і вибрати іншу цільову аудиторію. Нас цікавили заклади освіти, ми хотіли подивитися, які форми щодо подолання освітніх втрат використовували освітяни. Однозначно кожен педагог знає, що треба робити для

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ #серпнева2023 #освітаєднас

ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ ТА РОЗРИВІВ

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ #серпнева2023 #освітаєднас

ЗАХОДИ ЗАПРОПОНОВАНІ ЗЗСО ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ОПИТУВАННЯ

- ЗБІЛЬШЕННЯ ГОДИН НА ПОВТОРЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ЗА ПОПЕРЕДНІЙ НАВЧАЛЬНИЙ РІК**
- ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕДПРАЦІВНИКІВ МЕТОДИЧНИМИ РЕКОМЕНДАЦІЯМИ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ТА ПОВТОРЕННЯ ОКРЕМИХ ТЕМ**
- ВИКОРИСТАННЯ ГОДИН ВАРІАТИВНОЇ СКЛАДОВОЇ НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ НА ДОДАТКОВІ ЗАНЯТТЯ**
- РОЗРОБЛЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ У ЗАКЛАДАХ ОСВИТИ ВРАХОВУЮЧИ МОНИТОРИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЗАПИТИ УЧНІВ**
- ЗБІЛЬШЕННЯ ПРОЄКТНОЇ ПОТУЖНОСТІ СПОРУД ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ (УКРИТТЯ, СХОВИЩА)**

подолання освітніх втрат і розривів, але тут вже нюанс, як це впроваджувати. Жодне з цих соціопитувань не є релевантним і потребує моніторингу – першочергово знань учнів, і цим також потрібно зайнятися.

Що ж ми зробили для подолання освітніх втрат, як ми використовували літо, з ким ми уклали партнерство, щоб підготувати вчителів, тренерів? Наша область – одна з восьми областей, яка ввійшла в проект ЮНІСЕФ «Повернення до формального та неформального викладання й навчання в громаді для учнів і підлітків, у тому числі ВПО». Ми маємо дві навчальні сесії, 70 учителів пройшли відповідне навчання і уже

надають послуги щодо подолання освітніх втрат для 3252 учнів 5-9 класів. ЮНІСЕФ забезпечує також оплату праці педагогам, які задекларували своє бажання допомогти нашим дітям. Департамент освіти дуже хотів, щоб наша область надавала ці послуги, і докладав усіх зусиль, щоб потрапити до проекту.

Щодо проведення літньої кампанії, то зважаючи на те, що не у всіх оздоровчих таборах були споруди цивільного захисту населення, ми не могли повноцінно зробити оздоровчу компанію. Але ми зробили основний на акцент на відпочинковій кампанії і вирішили її провести також з подоланням і освітніх втрат.

ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ ТА РОЗРИВІВ #серпнева2023 #освітаєдна

«БУКЛІТО2023»

↓

146 ЛІТНІХ МОВНИХ ТАБОРІВ (АНГЛІЙСЬКА, НІМЕЦЬКА, ФРАНЦУЗЬКА МОВИ) ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ ВОЛОНТЕРІВ ПРОЄКТУ «GO GLOBAL» (5572 ДІТИНИ)

20 ЛІТНІХ ВІДПОЧИНКОВИХ ТАБОРІВ (ШКІЛ) НА БАЗІ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ (1780 ДІТЕЙ) ЗА 5-ТИ НАПРЯМКАМИ

↓

10 ПРОСВІТНИЦЬКИХ ШКІЛ «ПРОФЕСІЇ МАЙБУТНЬОГО STEM» ⇒ **10** ПІЛОТНИХ ТГ ⇒ **770** ДІТЕЙ

ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ ТА РОЗРИВІВ #серпнева2023 #освітаєдна

↓

«ІНТЕЛЕКТ БУКОВИНИ»

↓

60 ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ

↓

«ІНТЕЛЕКТ УКРАЇНИ»

↓

80 ДІТЕЙ З РІЗНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

↓

ІНТЕРАКТИВНИЙ ПРОСТІР «МУЗЕЙ НАУКИ. ЧЕРНІВЦІ»

↓

11 ТИСЯЧ ГОСТЕЙ

Це чотири літні школи для педагогів, ми організували «Букліто» – це всі наші профільні позашкільні заклади, і я дуже дякую всьому позашкільню Чернівецької області, яке на 100% відпрацювало не тільки свій навчальний рік, але ще й відпочинкову кампанію. Ми маємо 205 таборів, одна з наших новацій – це 10 просвітницьких шкіл «Професії майбутнього STEM» спільно з нашими партнерами,

20 відпочинкових таборів, 146 літніх мовних таборів.

Ми працювали над головними нашими проектами: «Інтелект Буковини» – на базі Вижницької спеціалізованої школи, де спільно з МАН проводили навчання з точних предметів. За ініціативи Міністерства освіти і науки на базі Чернівецької області провели «Інтелект України», і я дуже вдячна голові військової адміністрації за виділені кошти з обласного бюджету, дякую нашим партнерам, які дали нам можливість фінансово «витягти» цей проект. Учасниками стали 80 дітей з різних областей України, діти учасників бойових дій. Для нас було дуже важливо розуміти свою соціальну місію і показати, що справді наша країна єдина, показати нашим дітям Буковину. Родзинкою було також відкриття музею науки в Чернівцях. Через цей інтерактивний простір пройшло понад 11 тисяч дітей які мали можливість в інноваційному форматі провести якісно і цікаво свій час. Реалізація проекту «Музей науки» була б неможлива без партнерства Чернівецької військової адміністрації і Чернівецької обласної ради.

Надзвичайно складною є тема освітньої субвенції і оплати праці. Новий формат потребуватиме коштів від місцевого бюджету, фінансової автономії закладів. Тут є спектр вдалих ідей, які важливі у перспективі 10 років, і буде 500 пілотних шкіл, але найдискусивніша тема серпневої конференції – освітня субвенція. На сьогодні ми маємо мінус 14% освітньої субвенції. У порівнянні з 2022-м роком ми уже говоримо про зовсім інший показник – про мінус 20% освітньої субвенції, і в цій ситуації потребується кооперація і потужна робота органів місцевого самоврядування та державної влади.

Ми вже на сьогодні маємо додаткову потребу коштів на оплату праці педагогічних працівників – це 33 мільйони. Є 6 територіальних громад, які потрапляють у цей показник, і ми знову наголошуємо на превентивних заходах, які потребують вирівнювання ситуації. Залишається актуальним провести аналіз функціонування закладів

загальної середньої освіти з найнижчою наповненістю класів. Це для нас важливе і болюче питання. Але ми освітяни, і якщо наші хлопці наші дівчата, які стоять на обороні нашої держави, здатні винести на своїх плечах наш захист, то ми теж здатні рухатися далі. Але закликаю всіх голів територіальної громади в кооперації з закладами освіти: якщо не буде освіти – не буде країни, не буде вчителів і розуміння важливості їхньої праці – не буде далі куди йти. І ми повинні це чітко розуміти

Ще одним особливим нашим завданням є безбар'єрність. Понад рік ми спільно працюємо над створенням інклюзивного середовища, інклюзивної інфраструктури для особливих людей. Станом на сьогодні ми відкрили 18-й інклюзивно-ресурсний центр, закупили шість автобусів, спеціально обладнаних для дітей з особливими потребами. Питання безбар'єрності надзвичайно широке, вона включає і ментальне здоров'я – це виклики часу, на які ми маємо з реагувати.

підтримки, забезпечення навичок психологічної стійкості на всіх рівнях освіти. Ми з інститутом післядипломної педагогічної освіти вже працюємо в цьому напрямі і назвали це концепцією психологізації освітньої галузі. Кожен з педагогів є психологом, він має мати і розуміти навички заспокоєння себе, навички психологічної підтримки дітей – це важливо для нас, це важливо для наших дітей, для нашої країни. Впровадження курсів підвищення кваліфікації для педагогічних працівників, плекання резилієнтності в освітніх закладах, стійкості тримати удар при стресах – я думаю, що нам це обов'язково вдасться запровадити.

Наступним важливим кейсом є цифровізація закладів освіти. Департамент освіти і науки чітко розумів важливість цього питання, ми провели 25 стратегічних сесій для 20 громад області щодо переходу до комплексного використання електронних освітніх інноваційних систем на прикладі використання можливостей освітньої інформаційної системи EDDY. Ми дуже дякуємо нашим партнерам, нашим агентам змін за підтримку в трансформації освітньої галузі. Є таке відчуття, що вся країна, всі громадські організації, весь громадський сектор і органи державної влади справді стали партнерами, і я дякую всім, хто з нами пліч-о-пліч з у цій боротьбі, щоб вистояти і обов'язково перемогти. Електронні журнали та електронні щоденники – це не вся трансформація, і не в цьому визначається перехід, але це один із основних елементів розуміння, чи готові ми цифровізуватися. Це насправді важливо.

На нашій території немає активних бойових дій, тому ми – осередок розвитку освіти і підтримки наших дітей. Ми будемо також осередком підтримки дітей зі всіх територій, які зараз під обстрілами ворога. Ментальне здоров'я – це не просто тренд, це не просто популізм. Це вимога, це те, що ми маємо забезпечити нашим дітям. Я хотіла б звернути увагу на дуже потужну концепцію, яку запропонувала Олена Зеленська щодо ментального здоров'я, – і це те, що ми маємо зробити: забезпечення та впровадження національної програми з охорони психічного здоров'я та психосоціальної

вільною, незалежною країною, вільною нацією заради наших дітей. І національно-патріотичне виховання тут займає особливу роль. Ми не вчимо вбивати – ми вчимо захищатись, але крім військово-патріотичного виховання ми говоримо про громадянсько-патріотичне виховання, про виховання нації освічених людей, які знають свої історію, які знають код своєї багатостраждальної нації, що пройшла всі катки цієї історії.

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛ. #серпнева2023 #освітаєднас

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

ЗДІЙСНЕНО МОНІТОРИНГ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ЖУРНАЛІВ ТА ЩОДЕННИКІВ

48 ГРОМАД (144 ШКОЛИ) ПОВНІСТЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННИМИ ЖУРНАЛАМИ ТА ЩОДЕННИКАМИ

34 ГРОМАДИ ЕЛЕКТРОННІ ЖУРНАЛИ ТА ЩОДЕННИКИ ЗАПРОВАДЖЕНІ ЧАСТКОВО, АБО ВЗАГАЛІ ВІДСУТНІ

ВСЬОГО **195 ШКІЛ** ВИКОРИСТОВУЮТЬ ЕЛЕКТРОННІ ЖУРНАЛИ ТА ЩОДЕННИКИ

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛ. #серпнева2023 #освітаєднас

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

172 РОУТЕРИ ЗАКЛАДИ ОСВІТИ ОТРИМАЛИ ВІД МІЖНАРОДНОЇ БЛАГОДІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «ФОНД СХІДНА ЄВРОПА» ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕРНЕТУ В УКРИТТЯХ

СЕРВІС ДІЯ. QR ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАДАННЯ ПОСЛУГ, ЗМЕНШЕННЯ ПАПЕРОВИХ ДОКУМЕНТІВ

НАШЕ ЗАВДАННЯ:

- » ПЕРЕХІД 34 ГРОМАД ОБЛАСТІ ДО КОРИСТУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИМИ ЖУРНАЛАМИ ТА ЩОДЕННИКАМИ
- » ПЕРЕХІД ДО КОРИСТУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИМИ ОСВІТНИМИ ІНФОРМАЦІЙНИМИ СИСТЕМАМИ ВСІМА ЗЗСО
- » ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕРНЕТОМ В УСІХ УКРИТТЯХ
- » ЗАБЕЗПЕЧИТИ РЕЄСТРАЦІЮ ПІДКЛЮЧЕННЯ ДО ПОСЛУГИ ДІЯ.QR ЗДО, ЗЗСО, ЗВО

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛ. #серпнева2023 #освітаєднас

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

СКЛАДОВИМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ УТВЕРДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ Є:

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА

НАШЕ ЗАВДАННЯ

- » РОЗРОБКА РЕГІОНАЛЬНОЇ ТА МІСЦЕВИХ ПРОГРАМ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
- » РОЗШИРЕННЯ МЕРЕЖІ ГУРТКІВ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
- » «ІСТОРІЇ БУКОВИНСЬКИХ ОБОРОНЦІВ»
- » ДЖУРА У КОЖНІЙ ГРОМАДІ

Актив

Наступне – це національно-патріотичне виховання. На нашій території немає бойових дій, але ми у війні і відчуваємо це кожного дня, коли у нас проводять похорони наших героїв, наших захисників. Кожна година, кожен день цієї несправедливої війни спонукає нас об'єднатись. Не воюймо з один одним – це шлях у нікуди, воюймо пліч-о-пліч проти нашого ворога! Давайте заберемо всі дискусії, всі позиції – ми розберемося із цим після війни, всі політичні погляди мають відійти на другий план, ключове – це наша країна, ключове – це право бути (і ми маємо бути!) сильною,

Ми унікальна країна, але так хочеться бути унікальними в зовсім іншому: в цифровій трансформації, в безбар'єрності, в якості надання освітніх послуг. Ми єдина країна і педагоги мають бути моральним індикатором всього суспільства, від нас залежить, яким буде рух далі, яким буде наш тил. Не забуваймо, з ким ми воюємо, не забуваймо, що на нашій території іде жахлива війна, в якій страждають наші діти, в якій ми втрачаємо краще.

АНДРІЙ ГЕВ'ЮК,

кандидат політичних наук,
голова фонду «Символи»,
експерт з інформаційних
технологій

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ДЛЯ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Світ трансформується і змінюється на очах. Однією з причин є, зокрема, війна в Україні. Як би це не звучало цинічно, але війни завжди були і будуть певним рушієм науково-технічного прогресу через нові розробки, створення нових видів зброї тощо. Холодна війна 1960-х, до прикладу, зумовила у 1980-90-х виникнення інтернету. Про теперішню війну заговорили як про велику війну технологій, де на полі бою людей починають міняти певні роботизовані системи.

Це, насамперед, війна ресурсів. Воювати проти майже мільйонної російської армії нашим ресурсом проблематично – для цього потрібні технології. Війни завжди вигравали ті, в кого більші ресурси і кращі технології. Ми бачимо, що зараз важливу роль відіграють роботизовані системи наведення вогню, спостереження, розвідки – наземні, літальні тощо. У світі почалася нова гонка озброєння, але тут йдеться вже не про те, в кого більше танків чи іншої подібної зброї, а в кого буде більше дешевих артилерійських систем, аеророзвідки. Один дрон, який коштує 2-3 тис. доларів, може знищити устаткування, що коштує 10-20 млн, може провести розвідку краще, ніж багатомільйонний супутник, визначити геолокацію. Невеликі хакерські програми можуть з'ясувати місцезнаходження людини, і, відповідно, скерувати туди удар та знищити ціль. Війна технологій змінює наш військовий ринок, а за ним і наземний.

Окрім військової сфери зазнає змін і сфера інформаційних технологій, зокрема через появу штучного інтелекту. Завдяки йому багато роботи автоматизується і спрощується, але водночас виникає низка загроз і небезпек. Сьогодні за допомогою штучного інтелекту можна викрасти персональні дані людини, створити її цифрового двійника, згенерувати на нього фейковий компрометуючий матеріал та ін. До вразливих категорій потрапляють, зокрема, і публічні службовці. Зловмисники можуть дискредитувати чиновника, створивши, наприклад, відео чи фото, як він відпочиває за кордоном або купив автомобіль останньої марки, та поширити цю інформацію серед широкої аудиторії. Довести, що це неправда, буде практично нереально. Завдяки штучному інтелекту можна згенерувати багато тексту негативного характеру і також поширити його за допомогою різноманітних програм у соцмережах від імені людини.

Як захиститися від речей, які щодня удосконалюються і змінюються? Захисту як такого на сьогодні не існує. Основне правило – слідкувати за своєю інфогігієною. Якщо ви виставляєте фотографії у соціальних мережах – ці фотографії вже не ваші. Якщо ви виставили свою геолокацію, будь-хто може знати, де ви знаходитесь, і зловмисники також можуть це використати. Якщо ви реєструєтесь

у якихось базах – ви віддаєте інформацію. Тому читайте уважно правила, користуйтеся двофакторною ідентифікацією під час входу до соціальних мереж, не виставляйте свої фотографії, фотографії дітей, родини тощо, тому що все це може бути використано проти вас.

Близько 90% зламу телефонів, акаунтів людини відбувається, насправді, не через технічну частину. Є, безумовно, прямі хакерські дії – вкрасти базу даних, перехопити трафік та ін. Але це лише декілька відсотків. У решті випадків ви самі віддаєте зловмиснику інформацію у тій чи іншій формі. Ви реєструєтеся на невідомих сайтах, вказуючи свої дані, скачуєте будь-які ігри, не знаючи, хто ці ігри зробив і що за ними ховається – а цим шляхом хтось може отримати доступ до телефона, прослуховувати розмови, просто спостерігати за вами.

Зараз Україна – це такий собі «дикий захід», де весь світ випробовує свої не лише військові, а й ІТ-технології. Випробовують російські окупанти, інші диктаторські держави, випробовують демократичні країни і їх приватні корпорації перед тим як запровадити ці технології у себе, бо в тут війна, тут не діє закон. Це речі, про які ми навіть не здогадуємося, які непомітні, але разом з тим вони присутні: у фері поширення фейкової інформації, злому, хакерства, підміни цифрових особистостей і багатьох інших.

Для прикладу згадаймо суперечки у фейсбуці, інших соціальних мережах. Не факт, що ми спілкуємося з живими людьми – це може бути будь-яка ботоферма, створена дезавгодно – як у Чернівцях, так і далеко поза межами країни. Штучний інтелект буде генерувати текст – десятки тисяч повідомлень в день, і сотні тисяч людей в тих чи інших чатах будуть думати, що вони спілкуються з реальними особами. Тому уникайте суперечок, уникайте коментарів, не намагайтеся вихлюпнути в інтернеті весь свій накопичений негатив. Не намагайтеся бути експертами і комусь щось доводити – можливо, вас спеціально прово-

кують. Ви тільки витратите свій час і енергію. Соціальній мережі це потрібно, тому що це трафік, це реклама – вас таким чином «продають».

Найпопулярнішою мережею в Україні зараз за останній місяць став тіток. 15 млн людей, українців – тільки вдумайтеся у ці цифри! – входить щодня у тіток і проводить там півтори години в день. Ні фейсбук, ні інстаграм не мають таких показників. Уявіть, що з 12 годин свого активного часу в день півтори ви витрачаєте тільки на цю мережу – а є ще інші. Ви пишете коментарі, залишаєте якісь публікації, ставите лайки чи дизлайки і т. ін. – цього всього не треба робити. Якщо ви є в соціальних мережах, просто переглядайте або виставляйте те, що вам потрібно для роботи. І взагалі – обмежте своє користування соціальними мережами та максимально скоротіть їх кількість. Виберіть якісь месенджери для сімейних чатів, спілкувань.

Регулярно очищуйте телефони, тому що на них лишаються цифрові сліди, і якщо ви втратите телефон – зловмисники можуть отримати доступ до вашої особистої інформації. Прив'яжіть ваш номер до картки. Добре, якщо у вас взагалі буде два телефонних номери – фінансовий для банківських карток і робочий, на який вам будуть дзвонити.

Робіть архіви фотографій, інших речей, не намагайтеся тримати все у «хмарах». Це ніби й безпечно, але, знову ж таки, якщо ваш телефон «зламають», то можуть отримати до цього доступ.

Наступний важливий момент – це спілкування в чатах. Тут також багато небезпек через нові технології. Найнебезпечнішим є те, що люди вважають найзручнішим – це Telegram. Будь-яка соціальна мережа не є пропрацьованою до кінця і має вразливі місця, через які намагаються проникнути зловмисники, тому потрібно бути дуже уважним і слідкувати, кому ви передаєте свої дані. Наприклад, це може бути підроблений під якийсь інтернет-магазин або навіть офіційну установу чат, який просить здійснити оплату за послугу

чи просто просить підтвердження особистих даних. Коли ми ділимося своїм телефоном, своїми мейлом, карткою, хтось чужий отримує цю інформацію. Тому треба користуватися перевіреними ресурсами, які вже є певний час на ринку, або яким можна довіряти і лише через них здійснювати проплати чи інші дії.

Пам'ятаймо про фішинг (один з різновидів шахрайства в інтернеті з метою отримання незаконного доступу до конфіденційних даних користувачів – ред.), злами, соціальну інженерію та інші речі. Є програми-парсери, які можуть збирати і систематизувати інформацію, розміщену у вільному доступі в інтернеті – і це не заборонено законом. Як це регулювати і як із цим боротися – технічно ще не придумали. Звичайно, ми не можемо уникнути цифровізації, тому що вона розвивається, охоплює все більше сфер – і це насправді спрощує нам життя, але варто мінімізувати ризик.

Якщо ви публічний службовець, то потрібно уникати робочого листування, передачі документів через Telegram, адже програма зберігає всі ці дані. Окрім того, цей месенджер не має антивірусу, тому віруси легко прикріплювати до файлів. Схожі проблеми і з Viber. Сервери месенджерів WhatsApp та Signal знаходяться за кордоном, і коли ми перекидаємо по них документацію, вона автоматично стає власністю іншої країни, тому що так прописані правила. Ми користуємося ними безкоштовно, тому що власники продають інформацію про нас рекламодавцям. Чиновники, публічні службовці можуть викликати інтерес, тому через ці програми нескладно прослуховувати їх телефони або проникати до потрібної інформації. Тобто конфіденційність і безпека зникають.

Взагалі публічним службовцям дуже важливо відмежовувати робочий простір від особистого. Має бути окремий робочий телефон з лише робочою інформацією і сімейний. Те саме стосується і комп'ютера. Робочий комп'ютер не повинен мати доступу до соціальних ме-

реж, тому що через них можна проникнути до робочих даних. Важливо проводити регулярну «чистку» комп'ютера, слідкувати, щоб був встановлений антивірус, використовувати ліцензійне програмне забезпечення. Якщо є потреба у спілкуванні – є багато спеціалізованих месенджерів закритого типу, до яких лише адміністратор може надати доступ. Тобто потрібно будувати свої внутрішні мережі комунікації, а не надіятися на зовнішні, зберігати інформацію на закритому сервері. Важлива річ, яку часто недооцінюють – це електронний документообіг, який може вирішити багато речей. Якщо його немає, то над цим треба працювати.

У випадку, якщо проблеми вже виникли, потрібно не панікувати, а звертатися у правоохоронні органи. У нас є кіберполіція, яка добре працює, є СБУ. Не намагайтеся вирішити подібні проблеми самостійно або за допомогою знайомих програмістів. По-перше, можна не помітити якийсь вірус, по-друге, доступ до даних отримує стороння особа. Убезпечте, насамперед, себе, що від вас не відбудеться витік інформації і що вірус не піде далі. Чим швидше ви звернетесь до правоохоронних органів, тим краще, адже тут важлива кожна година.

Проти України воює близько 200 різноманітних хакерських груп російської федерації, є групи, які закріплені за Чернівецькою областю. Не виключено, що публічні службовці є тими, хто складає для них підвищений інтерес, і за ким здійснюється спостереження. Тому треба бути дуже пильним і дотримуватися зазначених правил без-

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ «EVALUED» ТА РОЗШИРЕННЯ ЇЇ МОЖЛИВОСТЕЙ – ПРІОРИТЕТ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Україна вистояла як держава, але ми продовжуємо боротись за мир та благополуччя наших дітей. Усе, що ми робимо сьогодні – заради щасливого майбутнього, яке формується прямо зараз під час занять та уроків. Перед педагогами у воєнний час постали значні виклики, водночас вимоги до якості освіти не зменшились.

Якість освіти як окреме поняття визнана пріоритетом у законодавстві, а органом, що здійснює зовнішнє оцінювання якості освіти та освітньої діяльності закладів освіти (крім вищої), є Державна служба якості освіти України (ДСЯО). Однією з важливих і відповідальних функцій ДСЯО, поряд з низкою інших, є здійснення аналізу актуального стану освіти (управлінської діяльності, результатів навчання здобувачів освіти, ефективності роботи педагогічних працівників тощо) й розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавчих та нормативно-правових актів з питань освіти.

Автоматизація збору даних щодо освітніх процесів втілена ДСЯО через розроблення та впровадження інформаційно-аналітичної системи зовнішнього оцінювання і самооцінювання освітніх та управлінських процесів у закладах освіти «Evalued». ІАС Evalued – онлайн-платформа, що забезпечує можливості користувача за допомогою спеціально розроблених інструментів збирати та аналізувати дані.

Наразі в ІАС Evalued створені особисті кабінети директорів всіх закладів загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти Чернівецької області – усього 453 користувачі.

Третій рік поспіль можливості інформаційної системи використовуються під час сертифікації учителів шкіл; 43 заклади загальної середньої освіти здійснили самооцінювання якості освіти та освітньої

діяльності; 249 шкіл взяли участь у дистанційному зборі даних.

Керівники закладів за результатами роботи з інформаційною системою Evalued дають їй високу оцінку. «Інформаційно-аналітична система Evalued дуже проста і не потребує від директора додаткових ІТ-компетентностей. З готовими аналітичними даними легко розробити рекомендації та спланувати роботу на майбутнє», - так відгукується Оксана Вакарчук, директор Вашковецького ліцею Дністровського району Чернівецької області.

Удосконалення системи, розширення її можливостей є пріоритетом Державної служби якості освіти України та управління Служби в Чернівецькій області зокрема.

Можемо констатувати зростання рівня цифрової компетентності керівників закладів освіти, педагогічних працівників. Позитивні наслідки використання електронних систем обробки інформації значно переважають над побоюваннями щодо складності опанування нових комп'ютерних програм, а також спрощення управлінських процесів в закладі освіти та зменшення паперових документів. Активне самостійне використання можливостей ІАС Evalued вже зараз дозволяє керівникам шкіл самостійно визначати якість діяльності педагогічного колективу, а в найближчому майбутньому сприятиме зовнішній оцінці роботи закладів під час інституційного аудиту, відновлення якого може відбутись вже з початку нового календарного року.

Особливістю роботи педагога є постійне спрямування в майбутнє. Сьогодні наполеглива праця українських вчителів формує осередок стабільності, впевненості у майбутньому всього суспільства.

Джерело: пресслужба управління Служби якості освіти України в Чернівецькій області

АМАЛІЯ БУЗА,

Т.В.О. НАЧАЛЬНИКА СЛУЖБИ У СПРАВАХ ДІТЕЙ
ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

НЕ БІЙТЕСЯ БРАТИ У СІМ'Ю ПІДЛІТКІВ

Серед завдань служби у справах дітей – реалізація державної політики з питань соціального захисту дітей, запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності, встановлення опіки та піклування над дітьми, їх усиновлення, влаштування в дитячі будинки сімейного типу, прийомні сім'ї, контроль за умовами утримання і виховання дітей у спеціальних закладах та установах тощо. Про те, як працює служба у справах дітей Чернівецької обласної державної адміністрації, розповідає т.в.о. начальника служби Амалія Буза.

Якою зараз є мережа служб у справах дітей в області? Які зміни відбулися у зв'язку зі створенням територіальних громад?

На сьогодні ми маємо обласну службу у справах дітей, три районних у райдержадміністраціях, а також 52 служби у справах дітей у кожній громаді нашої області. Щодо обов'язків, то вони відрізняються. Наприклад, сільські та селищні служби не мають повноважень створювати прийомні сім'ї і дитячі будинки сімейного типу, а також займатися усиновленням – це прерогатива райдержадміністрацій і служб у справах дітей міських рад.

Після повномасштабного вторгнення область прийняла багато вимушено переміщених осіб, серед яких було багато дітей із тих категорій, якими ви безпосередньо опікуєтесь. Яка допомога їм надавалася? Чи вистачало ваших ресурсів?

Безумовно, у зв'язку з військовими діями додалося більше обов'язків, адже ми маємо контролювати всіх дітей, які до нас перемістилися, а не лише наших, що мають

статус. Зараз кількість дітей уже йде на зменшення, тому що багато з них влаштовуються в сім'ї, деякі заклади переїжджають. У нас були три центри соціально-психологічної реабілітації з Миколаєва, які вже повернулися до себе в область, у безпечнішу зону. Так само у нас були деякі заклади, які виїхали за кордон. На сьогодні у нас залишилося п'ять будинків дитини з Одеської, Миколаївської, Донецької областей та міста Києва, а також два центри соціально-психологічної реабілітації з Донецької області та два з Харківської.

Дуже багато приїхало дітей, яких батьки передали родичам, знайомим, тому самі з тих чи інших причин не могли виїхати чи перебувають на окупованій території. Таким дітям надається статус, над ними встановлюється тимчасова опіка, призначаються виплати. Це все теж здійснюється через службу у справах дітей.

Яка на сьогодні ситуація з усиновленням, розвитком інших форм сімейного виховання?

Чи не призупинився цей процес через війну?

Процес триває, збільшилася, зокрема, кількість усиновлень. Але оскільки ми маленька область, у нас не так багато дітей. Якщо взяти статистику, то більшість усиновлювачів на сьогодні хочуть дитину до 5 років, тобто ми маємо менше дітей, ніж охочих їх усиновити. Водночас є багато старших діток, більше 10 років, але, на жаль, немає кандидатів.

и є якась програма стимулювання з боку держави?

Опікунам виплачується державна допомога на утримання дитини, тобто це вже є заохочення. Прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу мають суттєву підтримку. Зараз розробляється обласна програма підтримки і пропагування сімейних форм виховання, наразі ми над нею працюємо.

Діти у складних життєвих обставинах – це ще одна категорія, якою ви займаєтеся. Яка робота здійснюється, щоб запобігти неналежному ставленню до дітей з боку батьків?

Складні життєві обставини – це не завжди насильство, не завжди порушення прав дітей. Це може бути скрутне матеріальне становище батьків, хвороба батьків чи дитини. Звичайно, є і сім'ї, що мають певні проблеми, зокрема з алкоголем, не здійснюють належного догляду

за дітьми, але на місцях є соціальні педагоги, соціальні працівники, які допомагають. Якщо вони бачать, що батьки не можуть впоратися із цим станом і для дитини не дуже позитивно перебувати в таких умовах, то далі уже піднімається питання щодо позбавлення батьків їх прав стосовно дитини. Такі випадки є, певна кількість дітей іде під опіку до родичів, певна кількість у прийомні сім'ї і дитячі будинки сімейного типу і дуже мала кількість дітей, які йдуть під усиновлення.

В області працює низка міжнародних благодійних організацій, фондів, громадських організацій. Чи співпрацюєте з ними?

На сьогодні у нас підписаний меморандум із СОС Дитячі Містечка, також ми тісно співпрацюємо із «Правом на захист» – загалом з усіма громадськими організаціями, які звертаються. Підшуковуємо спільні теми, можливості і думаємо, як допомогти. Зараз готуємо один проєкт – це історії дітей старшого віку із закладів для влаштування.

Що важливе Ви хотіли б сказати для аудиторії?

Хочу закликати людей не боятися брати у сім'ю підлітків. Вони ті самі діти, так само хочуть любові, ласки, сім'ї, так само будуть казати «мама» і «тато». Заклад – це не те місце, де їм краще бути.

ВНЕСЕНО ЗМІНИ ДО ПОЛОЖЕННЯ ПРО НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

12 вересня рішенням Уряду внесено зміни до Положення про Національне агентство України з питань державної служби.

Зокрема, повноваження НАДС унормовано щодо:

здійснення консультативного та методичного забезпечення щодо організації і проходження служби в органах місцевого самоврядування, а саме надання методичної допомоги структурним підрозділам, спеціалістам з питань персоналу державних органів, їх апаратів (секретаріатів), органів місцевого самоврядування;

розробки та внесення на розгляд Кабінету Міністрів України проєктів розпоряджень про затвердження завдань і ключових показників результативності, ефективності та якості службової діяльності державних службовців, які займають

посади державних секретарів міністерств;

затвердження типових завдань і ключових показників результативності, ефективності та якості службової діяльності державних службовців, які займають посади керівників центральних органів виконавчої влади;

здійснення адміністрування інформаційної системи управління людськими ресурсами в державних органах та вебпорталу управління знаннями у сфері професійного навчання «Портал управління знаннями»;

приведення та узгодження Положення про НАДС із іншими актами законодавства.

Джерело: <https://nads.gov.ua/news/vneseno-zminy-do-polozhennia-pro-natsionalne-ahentstvo-ukrainy-z-pytan-derzhavnoi-sluzhby>

ХРИСТИНА МАРЧУК,

заступник директора – начальник управління з питань стратегічного планування Департаменту регіонального розвитку Чернівецької обласної військової адміністрації

ПРОЄКТНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ПЛАНУВАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики» мають бути ключові речі на рівні держави, регіонів, громад. Якщо говорити про рівень місцевого самоврядування, то законодавством визначено, що у кожній громаді повинна бути стратегія розвитку – документ, який дає розуміння, куди рухатися і як системно працювати у цьому напрямку. До стратегії передбачений план заходів, тобто перелік вже конкретних проєктів, виконання яких дасть можливість досягти оперативних та стратегічних цілей, визначених стратегією.

В умовах війни ситуація в Україні погіршилася, виникла диференціація між розвитком різних територій, різних громад, тому в минулому році до закону про державну регіональну політику були внесені зміни, якими передбачено розподіл територій за їх функціональним типом. Наразі визначено, що буде чотири основні функціональні типи територій: території відновлення, регіональні полюси зростання, території з особливими умовами для розвитку та території сталого розвитку.

Насамперед актуальним напрямом є території відновлення, тому що триває повномасштабна війна і паралельно країна намагається відновлювати території, які вже деокуповані. У цьому напрямку розроблені постанови, які передбачають створення громадами комплексних програм відновлення регіонів та громад і планів відновлення та

розвитку. В цих документах визначено, що реалізація програм має відбуватися через проєкти.

Подання проєктних заявок дає змогу залучати як позабюджетні кошти (грантові, із транскордонних програм), так і кошти, акумульовані на рівні уряду (Фонд ліквідації наслідків збройної агресії, який формується з надходжень від Національного банку та надходжень від конфіскації майна осіб, які перебувають під санкціями, а також державної субвенції на реалізацію проєктів в рамках «Програми з відновлення України»). Розподіл цих бюджетних коштів відбувається на конкурсній основі і спрямовується на реалізацію конкретних проєктів. Іншого шляху розподілу коштів немає і вже не буде – ми повинні бути реалістами і розуміти, що тільки конкуруючи за обмежений державний та донорський ресурс громади можуть залучати кошти для розвитку територій. А щоб бути конкурентоспроможним, потрібно вміти якісно заповнити проєктну заявку та обґрунтувати свій проєкт.

Щодо інших функціональних типів територій, то зараз на рівні Мінвідновлення триває робота щодо розробки критеріїв, відповідно до яких має здійснюватися розподіл.

Зазначу, що за формальними підрахунками відповідно до критеріїв, визначених в Постанові КМУ від 18.07.2023 №731, до територій відновлення можуть підпадати

14 територіальних громад Чернівецької області. Справа в тому, що законодавець розширив перелік критеріїв і окрім територій, де відбулись руйнування інфраструктури, включив території, в яких відбулись певні негативні соціально-економічні зміни: більше як на 15% зменшилась чисельність населення, не менше ніж на 15% збільшився рівень безробіття, не менше за 15% зменшився обсяг надходжень від сплати податків та зборів до загального фонду місцевого бюджету; а також громади, на території яких кількість внутрішньо переміщених осіб становить понад 10% від загальної чисельності населення громади. Тобто це дозволяє громадам нашої області претендувати на статус території відновлення і подавати проектні заявки до різних фондів, які спрямовані на проекти відновлення. Спеціально створена комісія при Мінвідновлення буде визначати остаточний перелік громад, які матимуть статус територій відновлення.

Цей поділ зроблено для того, аби документи щодо планування відновлення і розвитку все-таки мали диференційований підхід і відповідали тим умовам, в яких живе реальна

громада, адже ці умови дуже різні, особливо там, де велися бойові дії.

Ще варто зазначити про програмно-цільовий метод роботи з публічними коштами, який чітко виписаний у бюджетному законодавстві. Це той метод управління бюджетними коштами, який орієнтується на досягнення конкретних результатів за рахунок коштів бюджету із застосуванням оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу. Тобто найбільш ефективним є саме проектний підхід, який чітко дає можливість визначити ціль, виконати взаємопов'язані заходи, щоб досягти цієї цілі, визначити учасників цього процесу, поррахувати бюджет і окреслити конкретні часові рамки для досягнення цієї цілі.

Саме орієнтація на результат є ключовою вимогою і проходить червоною ниткою крізь державну політику, особливо регіональну політику, яка активно реформується останніх кілька років разом із процесом реформування адміністративно-територіального устрою України.

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ ПІДПИСАВ ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО СЛУЖБУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ» (№ 3077-ІХ)

Закон передбачає зміни щодо:
розмежування статусу службовців місцевого самоврядування та виборних посадових осіб місцевого самоврядування;
закріплення принципу політичної неупередженості службовців місцевого самоврядування, із збереженням за ними конституційного права обиратися та гарантій передбачених виборчим законодавством;
упорядкування проведення відкритих конкурсів на посади службовців місцевого самоврядування;
опублікування оголошення про конкурс та результатів його проведення через Єдиний портал вакансій публічної служби;
запровадження щорічного оцінювання результатів службової діяльності службовців

місцевого самоврядування;
порядку професійного розвитку службовців місцевого самоврядування;
механізму кар'єрного просування службовців місцевого самоврядування;
удосконалення кадрового резерву службовців місцевого самоврядування;
встановлення рамки посадових окладів службовців місцевого самоврядування;
встановлення дисциплінарної та матеріальної відповідальності службовців місцевого самоврядування.

Важливо: набрання чинності Законом передбачено через шість місяців з дня його опублікування, але не раніше ніж через шість місяців з дня припинення або скасування воєнного стану в Україні.

ОЛЕКСІЙ МЄДВЕДЄВ,

керівник програм шкільного розвитку та менторингу в м. Гамбург (Німеччина)

ДОСВІД ГАМБУРГА В РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЄКТІВ

Агентство соціальних проєктів «Координаційний центр з питань підвищення кваліфікації додаткової освіти», де я працюю – це структура, яку міська адміністрація Гамбурга створила більше 30 років тому з метою покращення ситуації на ринку праці. У той час не тільки в нашому регіоні, а й по всій Німеччині виникла ситуація, коли, з одного боку, був досить високий рівень безробіття, а з іншого – підприємства не могли знайти достатню кількість потрібних їм людей, персоналу. В цьому і полягає ціль нашої організації – об'єднати всіх учасників ринку праці з метою розробки проєктів та інструментів, за допомогою яких можна заповнити прогалину між потребами підприємств і реальними можливостями людей, які шукають роботу.

Ми працюємо на проєктній основі, фінансування отримуємо з ресурсів регіону міста Гамбург та від Європейського Союзу.

Наш основний напрямок – це робота з тими цільовими групами, які найбільш вразливі на ринку праці. У першу чергу це мігранти, які зазнають дискримінації за мовною ознакою, за паспортом, а якщо вони додатково мають ще статус біженця, то дискримінація може бути ще суттєвішою. Це жінки загалом – я не відкрию Америки, якщо скажу, що ситуація на ринку праці в глобальному масштабі не ідеальна, існує дуже багато стереотипів, а також обмежень для жінок у поєднанні кар'єри і ролі матері в сім'ї. Якщо жінка хоче створити сім'ю і народити дитину, то найчастіше всі питання, пов'язані з цим, лягають не на партнера, а на неї, тому жінка є найбільш вразливим компонентом у цій структурі. Виходить, що жінки працюють

удвічі більше: на повну ставку на роботі і вдома мамами. І якщо вони хочуть залишатися в професії і кар'єрно рости – це дуже складно поєднувати. І це не проблема самих жінок, це проблема економіки, фірм, структур, які неправильно реагують на цю ситуацію. Крім цього, ми працюємо також з іншими слабозахищеними групами населення. Наприклад, це квір-молодь, яка зазнає дискримінації на основі гендерної ідентичності і сексуальної орієнтації.

У нас багато різних напрямків, різних проєктів, і я можу розказати більш детально про наш великий проєкт, пов'язаний із темою шкільної освіти і з темою освіти дорослих, який має назву «Шкільний ментор». Йому скоро буде 10 років, це спільний проєкт регіонального міністерства освіти і нашої організації з метою покращити ситуацію серед школярів, насамперед школярів із мігрантського середовища. Основна тема проєкту – організація системи наставництва. Ми навчаємо школярів і показуємо, як, наприклад, четвертокласник може допомогти першокласнику зорієнтуватися в новій школі, правильно спакувати ранець, навчитися якимось іграм на перерві, навчитися не боятися певних ситуацій. І це тільки один із прикладів, що ми робимо. Друга частина цього проєкту – це навчання менторів-батьків. Курс називається «Як зрозуміти шкільну систему в Німеччині?» і розрахований на всіх, хто хоче в подальшому розповісти про шкільну систему тим батькам, які самі не навчалися в німецькій школі, або які лише приїхали в Німеччину і їм необхідна орієнтація. Цей курс складається із кількох модулів, вони можуть бути пройдені як онлайн, так і в системі безпосереднього

навчання в класі. Ті, хто пройшов цей курс (а це мінімум 8 годин), отримують від нас сертифікат і можливість волонтерської роботи в рамках проекту «Шкільні ментори» з невеликою фінансовою підтримкою від міста Гамбурга і Європейського соціального фонду. За кожен проведений захід сертифіковані батьки-ментори отримують невелику винагороду. Таким чином це і матеріальна мотивація, і інтелектуальна, моральна, тому що ми, все-таки, говоримо більше не про професійну діяльність, а про волонтерство і про певні соціальні моменти підтримки інших батьків. На цей момент ми вже провчили декілька тисяч менторів в системі освіти Гамбурга.

Основним матеріалом, з яким вони працюють, є брошура «Як зрозуміти шкільну систему освіти в Німеччині». Перша версія вийшла ще у 2014 році німецькою мовою, з того часу ми зробили багато різних версій і перекладів мовами тих країн, звідки приїхали батьки в Німеччину. У 2022 році ми зробили переклад також українською і на нього є великий попит у школах. Зараз ми працюємо в 50 школах. Щоб зрозуміти обсяг – у Гамбурзі приблизно 400 шкіл, тому це достатньо велика кількість. Ми не можемо в рамках нашого фінансування і наявного персоналу охопити всі школи, хоча це одна із цілей розвитку нашого проекту на період після 2025 року, коли у нас закінчується фінансування на цьому етапі.

Це дуже популярний курс, кожен рік, окрім основних, додаються якісь нові теми. Ми починаємо з базових: яку роль відіграє рідна мова в освіті дитини (якщо сім'я мультикультурна, ми рекомендуємо вдома розмовляти саме рідною мовою, а не німецькою), яку роль відіграє дитячий садок у питаннях соціалізації дитини, які фінансові можливості є у сім'ї з невеликим достатком, як отримати субсидію для освітніх поїздок чи відвідування гуртків і т. ін. Всі ці моменти дуже важливі. Можливо, для людей, які народилися і живуть в Німеччині, вони зрозумілі, але багатьох нашим сім'ям, передусім сім'ям, які приїхали недавно (а більшість сімей з України – це якраз ті самі, які приїхали недавно), не володіють німецькою, не знають ситуацію ні в соціальній сфері, ні у сфері освіти, така інформація важлива. Окрім того, мова, якою написана ця книга, дуже

проста і доступна – це не мова адміністрації, міністерства, складних законів, а нормальна людська мова, тут також є велика кількість ілюстрацій і додаткових посилань на більш детальні документи. Мені здається, що такий підхід до питань освіти дорослих допомагає людям зорієнтуватися у складних системах як, наприклад, система освіти.

Є й інші проекти, де ми, наприклад, працюємо з жінками, які повертаються з декретної відпустки знову на роботу. Оскільки за цей час змінюється ринок праці, змінюються фірми, умови роботи, жінкам необхідна додаткова кваліфікація, щоб оновити інформацію, пов'язану з попередньою роботою, і наш проект допомагає таким жінкам знову адаптуватися на ринку праці. Є інші приклади проектів, де ми працюємо безпосередньо з людьми, які пов'язані з ринком праці (мігранти, люди з інвалідністю тощо). Працюємо також з організаціями, які відповідають за рекрутинг. Це зовсім інший напрям роботи, але він не менш важливий, тому що від рішення менеджерів з персоналу залежить, чи візьмуть на роботу цю людину. Робота у цьому напрямку – це дуже довготривалий, комплексний процес, який має на меті змінити позицію підприємств, позицію менеджерів з персоналу щодо цих цільових груп. До цього часу існує багато упереджень, кліше, негативних моментів, пов'язаних і з мігрантами, і з біженцями. Типовим прикладом є жінка-мусульманка, яка носить хіджаб – фірми, які працюють з клієнтами, просто бояться брати на роботу таких жінок. І шляхом постійної, кропіткої праці, пояснень, тренінгів ми намагаємося змінити мислення організацій і показати, що це зовсім не проблема, а навпаки – хороший внесок у різноманітність фірми, що дасть змогу привабити нових клієнтів. Але це дуже довгий процес і він вимагає довгого, аргументативного підходу. Зміни не завжди помітні, але ми працюємо в системі, і міська адміністрація зацікавлена в тому, щоб якомога більше різних людей, з різним бекграундом, різними мовами, культурами, настановами, цінностями могли працювати – зокрема, і в системі адміністрації. Я думаю, що це спільними зусиллями ми зможемо цю проблему вирішити.

ПРИХИСТОК У ЛУЖАНАХ ДЛЯ ВИМУШЕНО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ: РІК РОБОТИ

Рік тому, у серпні 2022 року в селищі Лужани Мамаївської громади завдяки спільним зусиллям благодійного фонду «Елеос-Україна» та місцевій владі було відкрито прихисток для вимушено переміщених людей. Щоб розповісти про життя шелтера, показати, що було зроблено за цей час, а також подякувати благодійникам, у прихистку влаштували День Вдячності. У рамках свята гостям провели екскурсію, презентували фільм «Один день із життя шелтера», організувати турнір із настільного тенісу та показали виставку дитячих робіт.

За словами Олени Танасійчук, директорки мережі громадських організацій «Елеос-Україна», шелтер ім. Святої Ольги, що в Лужанах – найбільший в мережі, яка складається із шести таких закладів, і він здатний приймати до 80 людей одночасно. Облаштування шелтера, розповідає пані Олена, було здійснено у максимально стислі терміни: «Голова Мамаївської ОТГ Наталія Катрюк показала приміщення, яке 30 років не використовувалося, ми дуже швидко прийняли рішення, що будемо займатися його реновацією і, власне, на початку квітня 2022 року підписали меморандум про співпрацю з Мамаївською ОТГ і вже в серпні ми завершили усі ремонтні роботи».

Бажання створити прихисток для вимушено переміщених осіб, пояснює Олена Танасійчук, було зумовлене тим, що Чернівецька область прийняла велику хвилю людей, які розміщувалися в садочках, школах, спортивних залах, тобто гуртових поселеннях із недостатнім доступом до води, санітарно-гігієнічних умов: «Люди, не маючи умов тривалого перебування, їхали далі, за кордон, а ми, все-таки, хотіли, щоб вони залишалися в Україні, і це було також бажання самих людей. Навіть зараз, коли на Херсонщині сталася трагедія після підриву

Каховської ГЕС і ми вивозили людей, то готові були за один рейс вивезти сто чоловік, але люди не хотіли їхати, вони просилися тільки до сухої частини, щоб перечекаати і повернутися додому. Так само і тут. Люди хотіли залишатися тут і наше завдання було створити їм відповідні умови, щоб можна було жити з почуттям людської гідності. Кімнати невеликі, розраховані на проживання від 3 до 6 осіб, але це окремий простір, в ньому чисто, гарно, все нове і я можу щиро сказати, що, це, мабуть, один з найкращих шелтерів, які є в Чернівецькій області».

Зараз у прихистку мешкає 56 людей, але кількість постійно змінюється, адже хтось вибуває, хтось новий поселяється. За рік послугами шелтера скористалося більше 130 осіб – мешканців Херсонської, Миколаївської, Харківської, Донецької, Луганської, Запорізької областей. Перебування тут може тривати від трьох місяців з подовженням до шести, а в окремих випадках і до дев'яти. Сім'ям надають окремі кімнати, самотніх людей похилого віку, для яких важливе спілкування, намагаються селити разом.

«Ми не хочемо сепарувати людей, відокремлювати, а навпаки – дуже багато зусиль спрямовуємо на те, щоб люди могли адаптуватися, соціалізуватися, тому залучаємо місцевих мешканців, вимушено переміщених осіб, які живуть у громаді.

За допомогою Мамаївської ОТГ була створена окрема рада ВПО, куди увійшли також представники шелтера. На цій раді вирішують нагальні питання, які турбують мешканців громади і загалом ВПО у Чернівецькій області. Маємо прекрасних сусідів – Центр комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю, тому багато заходів проводиться спільно, і це також можливість спілкуватися, пізнавати один одного, руйнувати міфи, стереотипи взаємного сприйняття», – зазначає Олена Танасійчук.

Як розповідає директорка закладу Інна Дороган, крім тимчасового проживання мешканці отримують також соціальний і психологічний супровід, медичну, гуманітарну, юридичну допомогу та сприяння у працевлаштуванні. За рік роботи прихисток повністю укомплектовано меблями, великою та дрібною побутовою технікою, кухонним приладдям, садовим та господарським інвентарем, спортивними снарядами для проведення занять з тенісу, фітнесу та йоги, настільними іграми. Облаштовано швейний простір, працює бібліотека. Впродовж цього часу у шелтері проведено більше 95 культурно-освітніх заходів, тренінгів, екскурсій та професійних курсів. Налагоджено співпрацю із понад 30 благодійними та громадськими організаціями, підписано 10 меморандумів про взаємодію. Серед основних потреб на сьогодні – машина для перевезення гуманітарного вантажу та телевізор у кімнату відпочинку. Триває також облаштування окремої кімнати для дитячого дозвілля.

Головне завдання – допомогти мешканцям шелтера за цей період адаптуватися, знайти роботу, стати упевненими в собі, – додає Олена Танасійчук. Оскільки тут все надається безкоштовно, люди мають можливість накопичити трохи грошей, зняти собі житло і жити далі повноцінно.

Великий внесок у функціонування прихистку зробила Мамаївська територіальна громада.

Наталія Катрюк, Мамаївський сільський голова: «Ніхто не готувався до війни, до таких буремних подій, які мають місце нині в Україні, а тим паче після 24 лютого 2022 року, коли потік людей ринув зі східних областей. Це були діти, дорослі, люди літнього віку, люди на інвалідних візках. У нас на роздуми було кілька годин і треба було приймати рішення. Ми прийняли його і почали розміщувати людей у школах, садочках, організували гаряче харчування. Але надалі, через місяць-два, потрібно було вирішувати, як жити далі. Тому ми почали переглядати всю комунальну власність, яка може бути придатна до тривалішого проживання, почали аналізувати, кому з людей є куди повернутися, а хто залишається. І коли порахували людей, яким ми маємо дати триваліший прихисток, ми зрозуміли, що тут ми теж потрапили в скрутне становище, адже жоден бюджет в жодній громаді не був розрахований на те, щоб облаштовувати прихистки, місця масового проживання.

Як і всі інші громади в Україні, ми шукали різні проекти, різних донорів і випадково познайомилися з організацією «Елеос-Україна». Донори зі Сполучених Штатів Америки приїхали через тиждень і погодилися фінансувати. Маючи великий життєвий досвід, досвід керівника, я ніколи не думала, що ми знайдемо так швидко мову з людьми з іншого континенту. Це люди слова, люди конкретні: прийшли, вирішили, спланували, профінансували. І сьогодні ми маємо шелтер, де, я вважаю, люди мешкають в гарних умовах. Звичайно, це не окремі квартири, але в реаліях, коли будинки розбомблені, будівлі зруйновані і людям немає куди повернутися, це непоганий варіант. Звичайно, наші американські друзі ставлять дуже багато ви-

мог до нас як до утримувачів, але разом з тим вимогливі і до людей. Коли вони приїжджають сюди, то знайомляться з мешканцями шелтера, цікавляться, чи їх не ображають, чи враховують їх потреби, чи є все необхідне для комфортного проживання, але разом з тим вони спонукають людей жити далі, рухатися, шукати роботу, думати, де вони будуть післязавтра».

У подальшому, якщо зникне потреба у тимчасовому житлі для великої кількості людей, шелтер буде переобладнаний для тих, хто постраждав від домашнього чи гендерно зумовленого насильства. Ця проблема, зазначають організатори, є дуже гострою, і через війну кількість постраждалих, на жаль, буде збільшуватися.

СПІЛЬНІ ПРОЄКТИ У СФЕРІ ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ РЕАЛІЗОВУВАТИМУТЬ ВЕЛИКОКУЧУРІВСЬКА ГРОМАДА ТА КОМУНА ВАРФУ КАМПУЛУЙ (РУМУНІЯ)

Великокучурівська громада, Україна та комуна Варфу Кампулуй, Румунія планують стати партнерами в реалізації спільних проєктів.

«06 вересня 2023 року у комуні Варфу Кампулуй, Румунія, було підписано декларацію про наміри щодо процедури про побратимство між представниками Великокучурівської громади та комуною Варфу Кампулуй. Документ підписав сільський голова Великокучурівської громади Василь Тодеренчук та голова комуни Варфу Кампулуй Марія Гуцу. Фокусом партнерства між двома громадами стануть реалізація спільних проєктів у сфері освіти, культури та спорту, а також на культурний обмін між громадами. Маємо надію на тривале і важливе партнерство для спільного процвітання двох

громад протягом усього життя і залишить незгасимий слід для майбутніх поколінь», - йдеться на офіційній сторінці громади у Facebook.

ГЛИБОЦЬКА ГРОМАДА: ПРЕДСТАВИЛИ РЕЗУЛЬТАТИ ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ

На теренах Глибоччини завершилась реалізація проекту «Транскордонна освітня мережа між Ботошанським повітом (Румунія) та Глибоцьким районом, - про це йдеться на офіційному сайті громади. Загальною метою було покращення освітніх послуг та забезпечення особливих умов для дітей та молоді з інвалідністю та іншими особливими освітніми потребами та підтримка служб активної інклюзії для здійснення професійного та соціального розвитку дітей та молоді з двох спеціальних професійно-технічних навчальних закладів в окрузі Ботошани (Румунія) та Глибоцького інклюзивно – ресурсного центру (Україна).

Термін реалізації проекту – з 01.01.2020 по 30.08.2023. Загальна вартість проекту – 254 767 євро, з яких безповоротна фінансова допомога Європейського Союзу – 229 217 євро. Бюджет Глибоцької селищної ради становить 100 325 євро (еквівалент 3210400грн.) , з яких максимальна сума гранту – 90275 євро (еквівалент 2888 800грн.), сума власного внеску – 10 050 євро (еквівалент 321600грн.).

Делегація з Глибоцької громади побувала у м. Ботошани (Румунія) на фінальній конференції, де обидві сторони-учасники проекту представили відеозвіт щодо проробленої роботи та її успішних результатів.

Незважаючи на виклики, які постали перед командою, робота у проекті BEDUN не припинялася. І в результаті у Глибоцькому інклюзивно-ресурсному Центрі провели капітальний ремонт приміщення, фасаду і даху, облаштували кабінет дефектолога, психолога,

реабілітолога. Також закупили комп'ютерну техніку, меблі, дидактичні матеріали, спортивний інвентар.

Неодноразово були проведені зустрічі з обміну кращими практиками із румунськими партнерами.

У той же час румунські партнери змогли у спеціальному професійному училищі міста Ботошани створити дві спеціальні кімнати терапії, кабінет кінетотерапії та два кабінети для шиття, а в Дорогойському спеціальному професійному училищі облаштували багатофункціональний спортивний майданчик.

Отож, реалізація проекту завершена успішно. Глибоцька селищна рада зарекомендувала себе як надійний партнер, готовий працювати у різноманітних умовах, як то світова пандемія чи навіть повномасштабна війна.

Довідково:

Глибоцький інклюзивно-ресурсний центр знаходиться в Чернівецькій області є комунальною установою, що утворено з метою забезпечення права осіб з особливими освітніми потребами на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, зокрема у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття освіти, шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи та забезпечення їх системного кваліфікованого супроводу.

Джерело: <https://hlyboka-gromada.gov.ua/news/1691065969/>

БЕРЕГОМЕТСЬКА ГРОМАДА: СЕРЕД ОСНОВНИХ ЗАВДАНЬ - ОБЛАДНАННЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

У Берегометській територіальній громаді значна увага приділяється відновленню закладів освіти. Обладнано класи НУШ, для чого придбано противосколіозні парти, меблі, дидактичне обладнання та оргтехніку. Також створені необхідні умови для інклюзивного навчання дітей. Про це йдеться на сторінці громади у фейсбуці.

З метою організації дозвілля, створення умов для задоволення потреб жителів селища Берегомет, покращення інфраструктури, безпечного та комфортного перебування дітей у навчальних закладах було проведено низку відповідних робіт:

- проведено ремонт актового залу Берегометської гімназії на суму 147 149 грн. та проведено ремонт вестибюлю та харчоблоку;

- встановлено автоматичну пожежну сигналізацію у дошкільному закладі «Росинка» та Берегометському ліцеї;

- проведено капітальний ремонт харчоблоку в Берегометському ліцеї N1 на суму 170 000 грн.

- спільними зусиллями батьків, вчителів та територіальної громади було переобладнано приміщення тиру під укриття;

- проведений ремонт зовнішньої частини будівлі Берегометського ліцею N2, утепили та оздобили фасад і цокольну частину на суму 179 142 грн. та 166 767 грн.;

- проведений ремонт коридорів Берегометського ліцею N2;

- відремонтовано спортивний зал в Берегометському ліцеї N3, зокрема здійснено заміну вікон та проведено поточний ремонт на суму 50 622 грн., а також капітальний ремонт на 146 355 грн.;

- проведено капітальний ремонт газової системи Берегометського ліцею N3 на суму 190 582 грн.;

- проводяться роботи з облаштування укриття у Берегометському ліцеї N3 в сумі

462 175 грн.;

- встановлено огорожу у дошкільному закладі «Барвінок» на суму 29 600 грн. та проведено капітальний ремонт приміщення дошкільного закладу на 157 786 грн.;

- за сприяння народного депутата Максима Заремського придбано та встановлено дитячий ігровий майданчик;

- проведено ремонт підвалу та каналізації у дитячому закладі «Росинка» на суму 32 082 грн.;

- закуплено на суму 98 000 грн. ліжечка для сну дітей у дошкільний заклад «Росинка»;

- встановлено металопластикові двері у дошкільному закладі «Світанок» на суму 48 470 грн.;

- проведено капітальний ремонт внутрішньої вбиральні у закладі дошкільної освіти «Веселка» на суму 34 690 грн.;

- проводяться роботи із капітального ремонту опалення у дошкільному закладі «Веселка» на суму 944 449 грн.

Берегометська селищна рада взяла участь у конкурсі проектів Надзвичайної кредитної програми для відновлення України, де проект «Реконструкція нежитлового приміщення під ЦНАП по вул. Центральна, 30 в смт. Берегомет Вижницького району Чернівецької області» став одним із переможців. За рахунок Надзвичайної кредитної програми для відновлення України буде профінансовано на суму 16706,298 млн. грн. Решта коштів буде виділена з місцевого бюджету для здійснення співфінансування відповідно до умов участі у конкурсі.

Також придбано гаражі в смт. Берегомет для пожежної охорони Берегометської селищної ради на суму 1 000 000 грн.

Джерело: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100070128025189>

БУКОВИНСЬКІ ГРОМАДИ ДОПОМАГАЮТЬ ХЕРСОНЩИНІ

Деокупована Милівська громада на Херсонщині й досі – без світла, води й газу, а ще потерпає від щоденних обстрілів та масштабних мінувань. Недалеко від неї – понівечені села Високопільщини зі зруйнованою інфраструктурою. Всі населені пункти лівобережної Асканія-Нової громади – досі під окупацією, і її мешканці з нетерпінням чекають на визволення. Програма USAID DOBRE підписала із цими громадами меморандуми про співпрацю, і відтоді вони отримують екстрену допомогу для свого відновлення. А ще – гуманітарну підтримку від громад-партнерів.

Голова Глибоцької громади із Чернівецької області Григорій Ванзуряк влітку побував на Херсонщині. До нього приєднався і Недобоївський сільський голова Юрій Юзва, а також колеги із сусідніх громад. Разом буковинці зустріли День Незалежності в звільненому Херсоні.

– Як тільки в нашій громаді дізналися про підрив Каховської ГЕС, ми одразу скотактувалися з нашими громадами-партнерками по Програмі USAID DOBRE на Херсонщині й наші працівники повезли їм гуманітарну допомогу, яку ми отримували від іноземних благодійників, – розповідає Григорій Ванзуряк. – Але після того Милівська та Високопільська громади звернулися з проханням також допомогти їм різноманітною технікою: бензопилами, мотокосами, тримерами. За цими територіями був закріплений голова Асканія-Нової селищної військової адміністрації Іван Дудар, із яким нас пов’язує давня дружба. Він оперативно вивчав запити й допомагав нам із розподілом гуманітарних вантажів. Для потреб його адміністрації, яка зараз працює дистанційно від своєї окупованої громади, ми привезли легковий автомобіль, а для Милівської громади – автобус, які Глибока мала у власності.

Буковинські будівельники активно пра-

цюють над відновленням села Зарічне – раніше квітучої і багатой, а зараз зруйнованої російськими військовими Високопільської громади. А Григорій Ванзуряк та Юрій Юзва із працівниками комунальних служб своїх громад та власною технікою приїхали допомагати з розчисткою територій, які знищила вода після підриву Каховської ГЕС. Це вже була друга поїздка представників Глибоцької та Недобоївської громад з допомогою Херсонщині.

– Військова адміністрація за розподілом направила нас в один із районів Херсону, на так звані «острови», де були зруйновані оселі, – розповідає Юрій Юзва. – Туди не всі хотіли йти, адже там трохи небезпечно через обстріли. Але ми справилися, й оселі не тільки повністю розчистили, а й деякі з них накрили новою покрівлею. Ще раніше наші комунальники їздили також на розчистку сіл Тягинка й Білозірка. Плануємо, що невдовзі поїдемо з допомогою на Херсонщину знову.

Така міцна дружба між громадами зародилася саме в Програмі USAID DOBRE, впевнений начальник Асканія-Нової СВА Іван Дудар:

– На різних тренінгах і зустрічах ми не тільки всі перезнаййомилися, а й здружилися між собою. Тому не дивно, що саме громади-партнерки першими почали телефонувати нам із запитаннями, чим вони можуть допомогти. І ось це об’єднання для спільної допомоги деокупованим і постраждалим громадам, віра в швидке звільнення лівобережних громад і вже сьогоднішні запити, що потрібно підготувати їм для відновлення, – все це, як вчили нас у DOBRE, – міцна і потужна сила, яка допомагає нам разом долати усі виклики.

Заступник керівника Програми USAID DOBRE Максим Бурдавіцин розповідає, що горизонтальні зв’язки між громадами-

партнерами вибудувалися ще задовго до вторгнення:

– Ми постійно тісно співпрацюємо з нашими громадами із 10 областей України: і західними, і східними, й північними та південними. І вже дуже скоро вони почали спілкуватися без нас, сформувавши щось схоже на родину DOBRE. І, як і в будь-якій родині, одразу взялися напямучу зв'язуватися між собою й організовувати допомогу тим, хто постраждав внаслідок дій агресора. Тому наша екстрена допомога прямувала паралельно з гуманітарними вантажами від наших громад-учасниць.

Дуже вдячна за підтримку Програмі USAID DOBRE і громадам-партнерам й голова Милівської громади Любов Мінько. Тут мешкають понад 2600 жителів із тих семи тисяч, які жили до вторгнення. Більшість – люди старшого віку. Всі десять сіл громади вже другий рік живуть без електроенергії, від початку літа – без води, а газу тут і до війни не було. Генераторів вистачає, ось тільки для них потрібно багато пального, якого нема. Мобільний зв'язок лише вдень, коли вдається підключити вишку оператора. А інтернет отримують через термінал Старлінк в Милівому, там же заряджають телефони і можуть хоч трохи почитати новини. Для опалення раніше збирали хмиз, однак зараз у тих місцях все заміноване, а коштів на закупівлю іншої сировини немає.

– Ми нещодавно почали співпрацю з Програмою DOBRE й її підтримка стала для нас дуже ваговою. І для нас важливо, що в цей складний час і працівники Програми USAID DOBRE, і громади-партнерки стали поруч із нами, – каже Любов Мінько. – Звичайно, у нас ще багато нагальних потреб. Потрібно багато пального для генераторів, щоб запускати водозабірні насоси, автомобіль-водовіз для розвозу питної води нашими селами, паливні брикети для пічного опалення... Ми боїмося не впоратися з цими викликами до зими, але сподіваємося, що з такою підтримкою нам

все ж таки вдасться їх подолати.

Автобус, який подарувала Глибоцька громада, в Милівому зараз використовують для розвозу гуманітарної допомоги. Адже вся комунальна техніка громади була вивезена окупантами, включно з каретами швидкої допомоги, також зруйнована й вся власна інфраструктура. Тож коли дозволить безпекова ситуація, автобус планують зробити соціальним і довозити ним мешканців Милівської громади до Нововоронцовки для отримання соціальних та медичних послуг.

*** Програма USAID «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (DOBRE) – це дев'ятирічна програма, що виконується Глобал Ком'юнітіз (Global Communities) та фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID). Програма DOBRE тісно співпрацює зі 100 територіальними громадами (ТГ) у десяти областях України, щоб допомогти їм реалізувати переваги та справитися із викликами, які приносить децентралізація. Програма DOBRE надає технічну та матеріальну підтримку ТГ задля допомоги їм здійснювати урядування відкрито та підзвітно; відповідати на потреби громадян; підтримувати активну залученість громадян до прийняття рішень та вироблення політик. Підтримка з боку Програми DOBRE враховує низку секторів: стратегічне планування; просторове планування; фінансове управління; надання муніципальних послуг; місцевий економічний розвиток; зміцнення спроможності органів місцевого самоврядування; практики доброго урядування; а також гендерно орієнтовані та молодіжні політики.

Упродовж 2022–2025 років Програма DOBRE співпрацюватиме напямучу із щонайменше з 60 ТГ України, аби допомогти їм подолати наслідки війни, відновити та відбудувати, і продовжувати їхню траєкторію позитивного та сталого розвитку. Партнерами Глобал Ком'юнітіз у консорціумі виконавців Програми DOBRE є Український кризовий медіа-центр (УКМЦ), Фонд розвитку місцевої демократії ім. Єжи Регульського (FSLD/FRDL), та Малопольська школа публічної адміністрації при Краківському університеті економіки (MSAP/UEK), Польща.

Тетяна Вербицька, координаторка з комунікацій програми USAID DOBRE у Західних регіонах України

ЗИНОВІЙ БРОЙДЕ,

радник голови
облдержадміністрації,
директор ДНТЦ «Екоресурс»,
кандидат технічних наук

ТРАНЗИТНІСТЬ УКРАЇНИ У БАЛТІЙСЬКО- СЕРЕДЗЕМНОМОРСЬКОМУ І ЧОРНОМОРСЬКО-АДРІАТИЧНОМУ ПРОСТОРІ ТРИМОР'Я

Вже не викликає сумнівів необхідність інтегрувати транспортні[1], енергетичні[2] та цифрові[3] системи України у відповідні мережі ЄС (TEN-T, TEN-E і TEN-e) та з безпечними засобами НАТО[4]. В умовах війни і провокованого нею наростання глобальної продовольчої, економічної, енергетичної, екологічної та безпекової кризи ці пріоритети є ключовими для перемоги, відновлення і європейської та євроатлантичної інтеграції України. Особливо це відчутно на тлі чорноморсько-дунайських подій та у контексті кліматичних і соціально-політичних катаклізмів і очікувань наступної зими. Зазначені пріоритетні напрями є також основними для Інструменту єднання Європи (CEF) і Дунайської стратегії (EUSDR) ЄС, Ініціативи Тримор'я (3SI), Карпатської конвенції, Центральноевропейської ініціативи (CEI) та інших інструментів сприяння транснаціональній та транскордонній взаємодії[5]. Водночас, вони були і залишаються передумовами розвитку Буковини[6] як історично, так і на перспективу.

Адже саме в Чернівецькій області зосереджена третя за щільністю в країні авто-залізнична мережа історичних транс'європейських коридорів і сьгоднішніх «Шляхів солідарності», що перетинає тут більш як третину українсько-румунського кордону (який

складає майже половину кордону України з країнами ЄС і НАТО). Ці шляхи розташовані у транскордонних басейнах головних приток Дунаю: Прута і Сирета, а також Дністра, де знаходиться найпотужніший в Європі гідроенерго-акумуляуючий комплекс. Для забезпечення сталого соціально-економічного і просторового розвитку таких територіально-галузевих систем – від окремих громад до європейських макрорегіонів[7] необхідне застосування сучасних гео-інформаційних систем (ГІС) і відповідних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), що було доведено великомасштабним транскордонним проектом з планування і управління водними ресурсами та пов'язаними ризиками – EAST AVERT[8], здійсненим на цих теренах.

Потреба у означеному системному підході, зокрема для економіки[9], енергетики[10] і підготовки фахівців[11], виявилась ще за часів «дестройки» СРСР і у перші роки незалежності. Вихідні зусилля науковців Карпатського регіону у 1992-1995 роках щодо забезпечення сталого (самовідтворюючого) розвитку, як і перші професійні контакти з представниками країн і регіонів ЄС і НАТО (а також з Центрально-Східної Європи, яка тоді ще не входила до них), довели необхідність а) внутрішньодержавної міжрегіональної кооперації для забезпечення цілісності і міцності в країні та б) транскордонного спів-

робітництва, що є невід'ємною складовою європейської та євроатлантичної інтеграції України. Тому, вже у 1995-1996 рр. було розпочате узгодження подальшого просування такого підходу як на міжрегіональному, так і на міжурядовому рівнях[12].

Надалі передумови для співпраці у означених сферах були закріплені у базовому Українсько-Румунському Договорі від 02.06.1997[13], зокрема, у статтях 5, 8-10, 14-19 і 23-25. Водночас, вже перші транскордонні секторально-територіальні проекти та ініціативи («Water supply», «Energy Plan», «Ecoprofit» FOR WOOD», «Pilot Technogenic-Environmental Safety project for auto- and railway cross-border corridor in Siret Basin», «Waste-BAT» тощо) довели потребу у сучасному відновленні європейських підвалин сталого розвитку і євроінтеграції, які історично закладені у прикордонні регіони і є актуальними для України, межуючих з нею країн та, зокрема, і для буковинського регіону.

На цьому ґрунті Рада пілотного українсько-румунсько-молдавського Єврорегіону «Верхній Прут», за погодженням з відповідними урядовими структурами, починаючи з 2000 року, визначила наступні ключові напрями співпраці, які сьогодні відповідають усім вищезначеним пріоритетам:

- «розвиток транспортно-комунікаційної інфраструктури на рівнях транс'європейських коридорів та місцевих сполучень», що, зокрема, 18.08.2023 проголошено у спільній заяві очільників урядів України і Румунії як «розвивати залізничну інфраструктуру Румунії та України в напрямку спільного кордону» на тлі ініціативи Румунії забезпечити транспортування 60% українського зерна[14];

- «розвиток енергетичної інфраструктури на рівнях державних систем і локальних джерел», що відповідає цілям стратегічного партнерства США у 3SI та інтегруванню України у TEN-E [2];

- «створення і спільне використання сучасних інформаційних систем», що передбачає формування гео-інформаційно-комунікаційної основи територіально-

секторального розвитку [3];

- «забезпечення сталого розвитку у транскордонних басейнах шляхом більш раціонального використання ресурсів і реалізації сучасних підходів техногенно-екологічної безпеки» відповідно до нинішніх Європейської Зеленої угоди, Циркулюючої економіки і Наступного покоління ЄС[15];

- «експериментальне опрацювання механізмів транскордонного співробітництва як елементів європейської інтеграції та розвитку регіональної політики», актуальність яких суттєво зростає у набутому в 2022 році статусі України як країни-кандидата на вступ до ЄС і партнера 3SI[16].

Надалі ці можливості значно розширили Карпатська конвенція, підписана в Києві у 2003 році, EUSDR (започаткована у Києві в червні 2008 року як Австро-румунська ініціатива), доробки Спільної Українсько-Румунської Президентської комісії, низка заходів CEI – Bukovina і Єврорегіону «Верхній Прут» тощо. Їх спільною підвалиною є «генетична» спадкоємність усіх альпійсько-дунайсько-карпатських країн (що нині складають кістяк 3SI і EUSDR) після тривалого сумісного соціально-економічного і просторового розвитку в колишній єдиній державі. Означені ініціативи і напрацювання та їх «імпульсне» схвалення Президентськими самітами у 1997-2001 роках стимулювали системне вироблення проектних напрямів для «дзеркального» втілення[17] за підтримки доступного фінансування ЄС, інших міжнародних донорських структур і публічно-приватного партнерства.

З одного боку, ключові завдання[18], вироблені при опрацюванні цих ініціатив за принципами технологічного передбачення UNIDO[19] і обговорені в рамках візитів Прем'єр-міністра України до Румунії та Молдови, були підтримані Міжпарламентським комітетом Україна–ЄС[20] і Світовим банком[21]. У той же час, в Комплексній програмі утвердження України як транзитної держави у 2002-2010 роках, затвердженій Законом України[22], взагалі не згадувались зазначені

сполучення з Румунією. Але сьогодні вони вже не мають альтернативи, оскільки саме по румунських залізницях зростатимуть потоки українського експорту та імпорту через країни і порти Середземномор'я[23], зокрема, внаслідок блокади традиційних чорноморсько-дунайських водних «Шляхів солідарності».

В результаті цих вихідних напрацювань стало очевидним, що втілення окремих пріоритетних завдань набуватиме стохастичного характеру та може затягуватись на десятиліття без стратегічного бачення шляхів і перспектив територіально-секторального розвитку на зазначених рівнях (від громад до макрорегіонів), які мають бути системно ув'язаними відповідними ІКТ на основі ГІС.

Це наочно демонструють проблеми

транспортної сфери за спільним пріоритетом № 1 CEF, 3SI, EUSDR, Єврорегіону «Верхній Прут» і за рішеннями Єврокомісії від 27.07.2022 і 21.10.2022. Для кращого розуміння стану цих проблем та їх впливу на соціально-економічні аспекти розвитку України і Буковини доцільно порівняти серпневі публікації 2003[24] і 2023[25] років та наведені мапи минулого і нинішнього століть. Необхідність максимально пришвидшити системне розв'язання цих базових транспортних проблем примушує уважніше переглянути попередні здобутки і помилки для подальшого запобігання новим перепонам на шляху до перемоги і відновлення України за ефективної підтримки нового «Плану Маршалла».

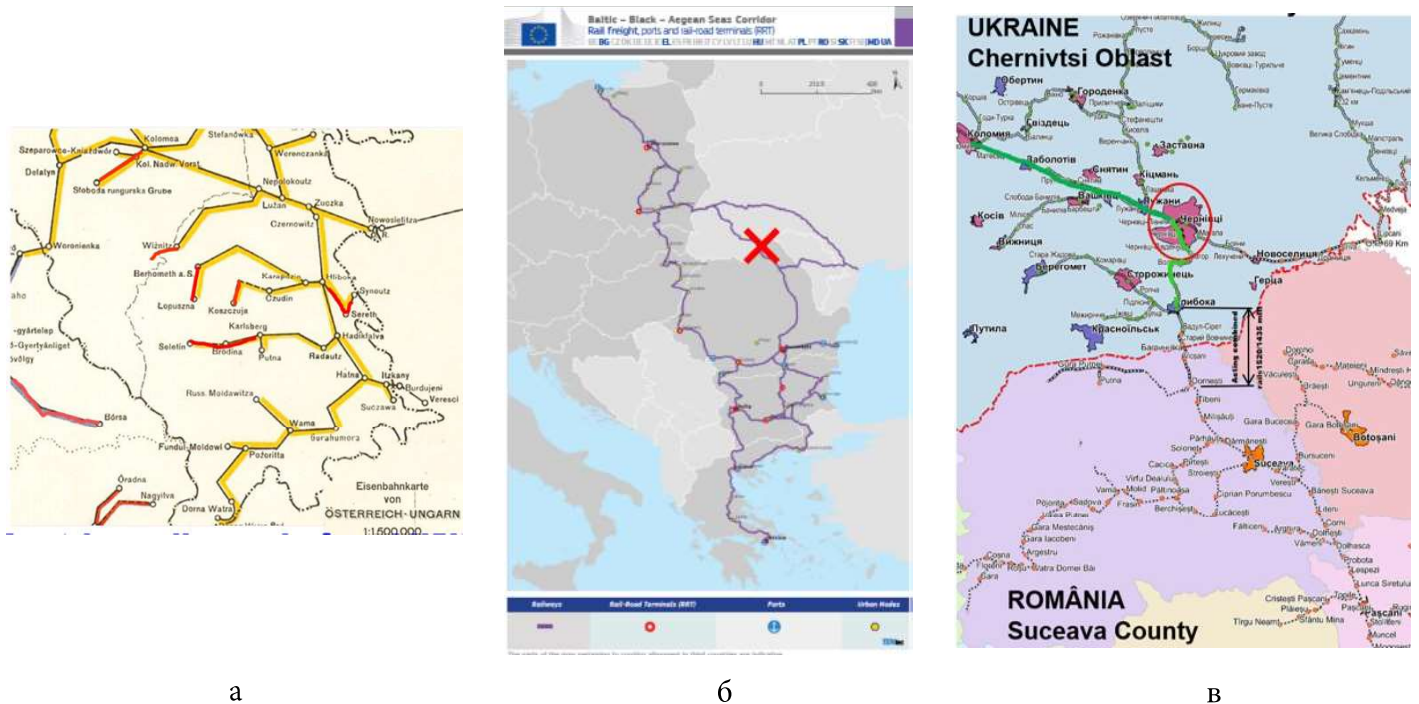
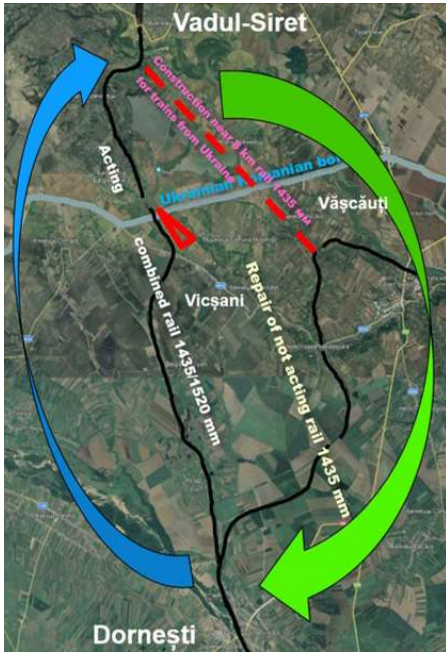

Рис. 1 Залізничні сполучення через Буковину

- а) вихідна розбудова австрійських залізниць до I Світової війни (червоним позначені місцеві сполучення, ліквідовані після II Світової війни); б) розширення мережі TEN-T в зоні 3SI за рішенням Єврокомісії від 27.07.2022; в) наявна мережа Північної та Південної Буковини з перспективою відновлення євроколії 1435 мм через Чернівці;

Г

Д

Рис. 1 Залізничні сполучення через Буковину (продовження)

г) необхідна розбудова в зоні головного міжнародного залізничного пункту пропуску між станціями Вадул-Сірет і Дорнешт; д) перспектива сучасного відтворення транс'європейського транзиту у просторі Тримор'я за стратегічними Балтійсько-Середземноморським і Чорноморсько-Адріатичним напрямками.

«Каталізаторами» розробок на тлі розпаду СРСР і соціалістичного табору були Agenda 21, ухвалена Самітом ООН Ріо-1992 зі сталого розвитку, і Європейська угода АГТС про найважливіші міжнародні комбіновані транспортні сполучення. Ці передумови відкрили для України широке поле можливостей в обох означених вимірах. З одного боку, навкруги географічного центру Європейського континенту, розташованого біля українсько-румунського кордону на Закарпатті, зосереджені витoki основних водних джерел Центрально-Східної Європи: Тиси, Прута, Сирета, Дністра, Вісли і Одера. Сьогодні їх обіймає зона найбільшого кліматичного перегріву серед усіх ареалів компактного проживання на планеті. Водночас, в обхід і через Карпати тут перехрещуються історичні сполучення західно-східного «Шовкового шляху» і Балтійсько-Середземноморського - «з варяг у греки». Ця система спільних

європейських сполучень через Галичину, Буковину, Закарпаття і усі межуючі країни ЄС і НАТО поєднана через Україну з комунікаціями колишньої російської імперії, що конфронтаційно розвивались після Кримської війни [26]. Тому їх опрацювання велось у співпраці з ініційованими професором І.А.Гриценком фундаментальними історичними дослідженнями професора І.В.Жалоби, зокрема, щодо військового призначення зазначених шляхів сполучень[27].

Остаточне виділення цих сполучень у окремий стратегічний напрям відновлення і розвитку України відбулось у 2003-2005 роках під егідою Робочої групи високого рівня ЄС з питань розвитку транспорту, очолюваної Л. де Паласіо, завдяки підтримці її українського і румунського національних координаторів Г.Легенького і В.Падіни.

Транспортні пріоритети [28], інтегровані до основних завдань транскордонної спів-

праці [17], вироблялись у взаємодії з провідними віденськими інститутами TINA – Транспортні стратегії та iC Consulting Group в 2003-2004 роках і, надалі, регулярно дискутувались, починаючи з наради у Мінтрансі України за участі TINA, WBRD і Представництва ЄС 13-15 квітня 2005 року. Важливе значення мали інтерес і підтримка з боку Українсько-австрійської міжурядової комісії, зокрема, ініційованою нею нарадою в Мінтрансв'язку України 13.02.2008, керівництва Deutsche Bahn на Українсько-німецькому форумі 15.05.2009[29], країн СЕІ[30], у штаб-квартирі якої в Трієсті діяв Секретаріат V Пан'європейського коридору, а також рішення Єврорегіону «Верхній Прут» та спільних засідань регіональних рад Північної та Південної Буковини.

При цьому, стратегічний транспортний напрям і далі розроблявся у «генетичному симбіозі» зі сталим територіально-секторальним розвитком, зокрема, у системі транскордонного співробітництва Центрально-Східної Європи[31] і у спробі сформуванню відповідну чорноморську структуру[32]. За цим підходом, у 2003-2005 роках була запропонована системна модель «Зеленого банану»[33] з відповідними транспортними вісями у сьгоднішньому просторі 3SI від Фінляндії до Туреччини.

На основі ідеї Карпатсько-Причорноморського Екоєврорегіону, підтриманої вищезгаданими самітами[34], у Зеленому банані (сьгоднішній 3SI) мають бути задіяні досвід і напрацювання попередніх розширень ЄС у Блакитному і Червоному бананах. Надалі це бачення було використане для Транспортного протоколу Карпатської конвенції. Перспективу такого синтезу сьгоднішніх пріоритетів EU CEF, 3SI і «зелених» аспектів розвитку підтримала IV Конференція Сторін Конвенції[35].

Це спільне євроінтеграційне просування було зупинене після Бухарестського саміту НАТО у 2008 році.

Рис. 2 Зони розвитку при розширенні ЄС

Окрім безпосереднього політичного рішення саміту, яке зараз визнають помилковим, процеси євроінтеграції були зведені до рівня Східного партнерства, а стратегічне планування сталого просторового розвитку, зокрема у транспортній сфері, було відокремлене для України Молдови від межуючих країн-членів ЄС і НАТО т.з. «Вишеграду 4+2», що включає Румунію і Болгарію[36].

Як попередні, так і подальші політичні «хитання» і відсутність належної координації призвели до несприйняття усіх спільних проектних заявок, які подавались до відповідних програм ЄС у 1998-2014 роках з метою, принаймні, узгодження сумісного бачення інтегрованої розбудови транскордонних транспортних систем. При цьому, з єдиного ухваленого Операційною програмою ЄС «RO-UA-MD 2007-2013» проекту «Сприяння реконструкції прикордонної інфраструктури як чинника соціально-економічного і просторового розвитку та транскордонного транзиту», підтриманого українсько-румунською нарадою 10.06.2010 і Мінекономіки України 26.07.2010, були вилучені у остаточному варіанті навіть згадки про стратегію розвитку транзитного потенціалу. В результаті будівництво 2 пунктів пропуску розтягнулось на 10 років і зараз ця інфраструктура не відповідає потребам «Шляхів солідарності».

Узгоджена співпраця за стратегічними пріоритетами відновила у форматі EUSDR, коли у 2012 році проектна ініціатива «Відновлення та подальший розвиток транзитного потенціалу України між головними вузлами Пан'європейської транспортної мережі» була рекомендована уповноваженими представниками усіх країн-учасниць до фінансування за пріоритетом 1b EUSDR [37]. Водночас її підтримали Українсько-румунська міжурядова комісія 11.04.2012, UNECE, Європейські залізничні саміти у Кишиневу і Бухаресті [38] та ряд національних, дво- і багатосторонніх нарад [39]. Початок російської агресії у 2014 році посилив цей поступ після зустрічі у квітні та низки нарад під патронатом нинішнього заступника Генерального секретаря НАТО М.Джоане і відповідних рекомендацій віце-президента Єврокомісії [40]. Але Мінські угоди знизили інтерес до подібних проектів.

Постанова Верховної Ради України [41] і рішення її профільних комітетів [42] та підтримка спільних пропозицій очільниками урядів Польщі та Румунії у 2016 році [43] дозволили відновити їх всебічний розгляд міжурядовими Робочою групою [44] і нарадою 03.12.2020 з орієнтацією на розвиток інфраструктури і мультимодальні вантажопасажирські перевезення. Подальше обговорення низкою відомчих нарад, проведених Мінінфраструктури України [45], і всебічний розгляд на міжвідомчому [46] і міжнародному рівні в рамках EUSDR [47] надали можливість Президенту України привертнути увагу до цього потенціалу України на засіданні Ради НАТО у Києві 30.10.2019 та започаткувати співпрацю з 3SI, що передбачає співробітництво також й по інших стратегічних напрямках [48].

Пріоритети транспортних сполучень України не обмежуються лише стратегічними транс'європейськими проектами, висвітленими у огляді, розробленому представниками усіх країн-учасниць EUSDR в 2021 році, та у останньому звіті спеціалізованої інституції ЄС JASPERS від 11.07.2023 про виконання завдання Єврокомісії та Європейського

інвестиційного банку від 21.10.2022. Так, для ліквідації «вузького місця» пропускної спроможності коридору, наведеного на Рис. 1-б, ще на згаданому засіданні міжурядової РГ у травні 2018 року було привертнуто увагу до наступного.

Перепорою для виходу з України потягів необхідної ваги (≥ 2500 тон) і довжини (≥ 740 м) тут є різкий підйом колії на водорозділі річок Сірет і Сучава безпосередньо при перетині залізницею кордону біля с. Багринівка. Це суттєво обмежує довжину і масу потягів, які виходять з України, та потребує додаткових локомотивів і часу для маневрування. Рішенню цієї проблеми (Рис. 1-г) сприятиме якнайшвидша побудова приблизно 8 км колії 1435 мм, починаючи від діючого залізничного мосту через річку Сірет одразу за станцією Вадул-Сірет, через зону переходу Новий Вовчинець – Вешкеуць (передбаченого міжурядовою угодою, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 02.08.1996 № 904) до з'єднання біля с. Вешкеуць з наявною недіючою румунською колією Сірет – Дорнешт. Це забезпечить цілодобовий захід з Румунії більшої кількості вагонів по діючій суміщеній колії 1435/1520 мм через Вікшань – Багринівку – Старий Вовчинець з одночасним виходом потягів з України рівнинною колією 1435 мм через Новий Вовчинець, Вешкеуць до Дорнешт без існуючих зараз обмежень.

Іншою проблемою є те, що попри зазначені переваги і потенціал транспортної взаємодії з Румунією, вона залишається єдиною з межуючих країн ЄС і НАТО, з якою немає прямих залізничних сполучень ані між Києвом і Бухарестом, ані між обласними і повітовими центрами прикордонних регіонів, які з'єднані коліями ще з XIX ст.

Між тим, вже тривалий час сторонами обговорюються (та на виконання згаданого рішення Єврокомісії та ЄІБ від 21.10.2022 були направлені до JASPERS і Генерального директорату DG MOVE) пропозиції [49], де стратегічні проекти щодо значного збільшення обсягів і розширення географії вантажопотоків поєднано з простішими рішеннями для швидкого впровадження пасажирських перевезень

між Україною і Румунією та з іншими межуючими країнами ЄС і НАТО та Молдовою.

Йдеться про поширення українсько-польського досвіду обміну пасажирами зі стикуванням діючих внутрішніх потягів на кордоні. Для цього пропонується запровадити обмін пасажирами на станції Вадул-Сірет (а також Унгень у Молдові) з їх прикордонно-митним контролем під час руху на перегоні Чернівці – Вадул -Сірет (а також Яси - Унгень). З румунського боку це не потребуватиме істотних корегувань розкладів нині курсуючих потягів Яси – Сучава, Бухарест – Сучава і Яси – Тімішоара з відповідним продовженням на 50 км маршрутів слідування від Сучави до Вадул-Сірета (а також від Яс до Унген). З українського боку для цього мають бути продовжені від Чернівців до Вадул-Сірета (35 км) діючі маршрути з Києва і Львова, а також відновлюване зараз сполучення через Рахів – Тересву до Чопа – Ужгорода (з можливістю продовження до Кошице у Словаччині). Зокрема, таке рішення забезпечить сполучення між Києвом і Бухарестом з обміном пасажирами продовжених маршрутів потягів Київ – Чернівці – Вадул-Сірет і Бухарест – Сучава – Вадул-Сірет без необхідності витрат часу на заміну колісних пар.

Окрім цього, вже більше 15 років з Комісарами ЄС по питаннях регіонального розвитку Д.Хюбнер, Й. Ганом і К.Крецу обговорювалась необхідність покращення інтегрованості чи не найбільш ізольованої в Європі великої прикордонної території у Карпатах в зоні сходження адміністративних меж Мараморшини і Буковини в Румунії та 3 українських прикордонних областей. Як видно з Рис. 1-а, за європейським досвідом раніше тут розбудовувались гірські залізниці, що були ліквідовані за часів СРСР по обидва боки кордону: до Селятина, Лопушни, Борши, Красноільська, Тюдова, Слободи.

За щойно завершеним проектом МОВІ «Сучасна прикордонна інфраструктура – успішний Карпатський регіон» програми ЄС «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна», який обіймав Закарпатську, Івано-Франківську і Чернівецьку області України,

румунські повіти Сату Маре, Марамуреш і Сучава та сусідні регіони Угорщини і Словаччини, спільними зусиллями вдалось започаткувати відновлення залізничного сполучення від Буковини та Верховини через Мараморщину (Сигету-Мармаціє) і Закарпаття до Угорщини і Словаччини (Кошице). У розробках проекту МОВІ було запропоновано поширити цей досвід на сферу дії транскордонних проектів з розбудови і визнання міжнародними пунктів «Руська – Ульма» і «Шепіт – Ізвоаріле Сучевей» та реконструкції доріг, що у найбільш оптимальний спосіб з'єднують через них основні сполучення гірських територій у Закарпатті, Верховині, Буковині, Мараморщині та Бистриці, забезпечуючи їм доступ до міжнародних комунікацій.

Завдяки ініціативі Чернівецької обласної військової адміністрації, окреслене коло проблем і запропонованих шляхів їх розв'язання було внесено на розгляд Українсько-Румунської робочої групи з питань розвитку прикордонної інфраструктури для забезпечення потреб «Шляхів солідарності», а також – Українсько-румунсько-молдавського бізнес-форуму в Чернівцях 6 – 7 липня 2023 року та одночасної зустрічі з Державним секретарем Міністерства закордонних справ Румунії зі стратегічних питань Ю. Фотою, з пропозицією подальшого інтегрування до заходів Саміту і Економічного форуму Ініціативи Тримор'я в Бухаресті 6 – 7 вересня та Форуму EUSDR у Словенії.

Динаміка як двосторонніх відносин, так і розвитку взаємодії з ЄС і НАТО у більш широкому контексті 3SI та підготовки до реалізації Плану Маршалла для відродження України, дозволяє забезпечити просування реалізації запропонованих ініціатив на основі вже започаткованих проектів СЕФ, доступних зараз програм ЄС та нових можливостей інвестування та публічно-приватного партнерства у новому кандидатському статусі України і Молдови з доступом до новітніх інструментів Наступного покоління та Справедливого переходу ЄС.

- 1) <http://buk-visnyk.cv.ua/naukova-dumka/2270/>
- 2) https://www.youtube.com/watch?v=zL3_hT2F2fE 11' - 21'40"
- 3) <https://comeuroint.rada.gov.ua/uploads/documents/29417.pdf>
- 4) <http://ecoresource.ddns.net/DocLib/NATOeng.pdf>
- 5) <http://prismua.org/en/ievrointehratsiyne-posylennia-ukrayiny/>
- 6) <http://ecoresource.ddns.net/DocLib/Bukovinian%20cluster.pdf>
- 7) <http://rdpa.regionet.org.ua/images/215/present26no2018.zip>
- 8) http://ecoresource.ddns.net/SitePages/East_Avert_Short_Info.aspx
- 9) http://ecoresource.ddns.net/DocLib/Transition_solutions_system.pdf
- 10) http://ecoresource.ddns.net/DocLib/Territorial_Energetical_approach_IF_1993.doc
- 11) <http://ecoresource.ddns.net/DocLib/ECOSPEC.rtf>
- 12) http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/UA_AT_RO_Initiatives_1995_1996.pdf
- 13) https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/642_003/print1343823185119296#Text
- 14) <https://biz.liga.net/ua/all/prodovolstvie/novosti/ambitsioznaya-tsel-rumyniya-sobralas-obespechit-eksport-60-ukrainskogo-zerna>
- 15) <https://www.academia.edu/100791914/> C.204
- 16) <https://www.aebr.eu/draft-uzhhorod-declaration/>
- 17) <http://ecoresource.ddns.net/DocLib/Joint%20projects%20initiatives%2009-01-2004.doc> 21, 24-29
- 18) http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/RO_President_suggestion_19_09_2002.pdf
- 19) http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/Technology_Foresight_2002.pdf
- 20) http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/TFC/EU-UA_PARL_COOP_COMM_Final_Statement_2003.rtf
- 21) http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/TFC/Letter_WBRD.pdf
- 22) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3022-14#Text>
- 23) https://transport.ec.europa.eu/system/files/2023-07/Integration_of_the_UAMD_railway_system_into_the_EU_transport_system.pdf C. 126
- 24) https://dt.ua/ENVIRONMENT/protyagi_na_transkordonnih_koridorah.html
- 25) <https://bukovyna.site/alternatyvy-ievrokolii-nemaie/>
- 26) http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/Western_and_Eastern_Synergies_UA_Transport_System.ppsx
- 27) http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/UA-AT_History_Commission_Conclusion.pdf
- 28) http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/Initial_Protokol_of_UA_RO_regions_24_01_2004.pdf
- 29) http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/Summary_DE_UA_Forum_15_05_2009.pdf
- 30) http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/II_CEI-Bukovina_Conclusions_2007.pdf
- 31) <https://isig.it/wp-content/uploads/2012/11/SWOT-1-Analysis-and-Planning-for-Cross-border-Co-operation-in-Central-European-Countries-2010.pdf>
- 32) <https://rm.coe.int/168071ad7b>
- 33) http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/Logistic_challenges_in_Green_Banana_it.pdf
- 34) http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/EcoEuroRegion_1997_1999.pdf
- 35) <http://www.carpathianconvention.org/eventdetailcop/events/cop4-fourth-meeting-of-the-conference-of-the-parties-to-the-carpathian-convention-copy.html>
- 36) https://www.mmr.cz/getmedia/e29f36f6-df9d-468a-89e9-01673f5192ea/V4plus2_Document_eng_ok.pdf
- 37) <http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/RecomLetter1B.jpg>
- 38) <http://www.railwaypro.com/wp/?p=10945>
- 39) http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/UA-RO-PL_bilateral_and_experts_Protocos_extr.pdf
- 40) http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/EU_Commissioner_Kallas_answer.pdf
- 41) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1537-19#Text> п.3-2
- 42) <https://komtrans.rada.gov.ua/uploads/documents/29153.pdf>
- 43) http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/Initiative_supported_by_RO_and_PL_Primers_27_08_2016.pdf
- 44) <https://comeuroint.rada.gov.ua/news/72860.html>
- 45) <https://mtu.gov.ua/news/30768.html>
- 46) http://comeuroint.rada.gov.ua/news/main_news/72927.html
- 47) <http://www.gsbs.org.ua/?p=1513>
- 48) <http://prismua.org/en/ievrointehratsiyne-posylennia-ukrayiny/>
- 49) http://ecoresource.ddns.net/SiteAssets/SitePages/EUSDR/RO-UA_HU_SL_CBC_trains.ppsx

СВІТЛАНА СКРИКУЛЯК,

голова громадської організації
«Новоселицька агенція економічного
розвитку та транскордонної співпраці»

ЧЕСНІСТЬ, ПОРЯДНІСТЬ, ПРОФЕСІОНАЛІЗМ І РЕЗУЛЬТАТ – ЦЕ ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ РОБОТИ

У серпні 2023 року громадській організації «Новоселицька агенція економічного розвитку та транскордонної співпраці» виповнюється 10 років. За цей час вдалося зреалізувати велику кількість проектів, спрямованих на розвиток району, громади.

Розважіть, будь ласка, як було створено організацію і над чим вона працює?

«Новоселицька агенція економічного розвитку та транскордонної співпраці» була створена 18 серпня 2010 року. Я була ініціатором, мене підтримала моя сім'я, додатково ми ще залучили фахівця з юридичних питань. В Новоселицькому районі такі організації тоді створювалися рідко, мені допомогли мої друзі з Румунії та Молдови, а тут, в Україні – Марія Порчук, в якій вже діяв «Бізнес-центр». Вона показала, як потрібно організовувати роботу. І я дуже вдячна цим людям за підтримку.

Мета організації – це співпраця між місцевим самоврядуванням, громадянським суспільством та бізнесом задля розвитку регіону. Власне, сама назва говорить про те, чим ми займаємося. Мої друзі з Молдови порадили залучати додаткові фінансові інструменти, адже громада не завжди має достатній бюджет. Тому ми почали розробляти проекти, щоб мати розвиток у різних галузях – освіті, культурі, охороні навколиш-

нього середовища, захисті від надзвичайних ситуацій тощо.

Чи сприяють місцеві органи влади діяльності організації?

Для того, щоб організація діяла, вона обов'язково повинна співпрацювати з місцевим самоврядуванням. У нас дуже добрі стосунки з Новоселицькою міською радою, маємо підписаний меморандум, тому завжди, коли виникають якісь питання, ми спільно все обговорюємо: чого не вистачає в громаді, що потрібно зробити, чи можу я залучити певні фінанси та інструменти, якщо громада не має такої можливості – і вже спільно працюємо над цим.

Чи змінився формат роботи організації після 24 лютого 2022 року?

Так, звичайно. До повномасштабного вторгнення (мабуть, тепер всі ділитимуть час на «до» і «після») ми займалися більше інфраструктурними питаннями, спільно з міською радою впроваджували проекти за програмами «Молдова – Україна», «Карпати – Україна», залучали також кошти Українського Народного Дому в Чернівцях, які надавало шведське посольство. Після 24 лютого ми, як і всі в регіоні, не знали, що і як робити далі. Спочатку просто плели сітки і готували все, що потрібно для фронту. Потім

ми з Марією Іллівною Нікорич (головою громади) згадали, що маємо друзів, які можуть допомогти, тому звернулися до наших румунських партнерів, які почали нам постачати прямо в Новоселицю і харчові продукти, і речі для побуту – пральні машини, мікрохвильовки, іншу техніку. Це все було потрібне для вимушено переміщених осіб, яких на той час у нас було близько трьох тисяч. Громада не витримувала таке навантаження, тому ми спільно працювали задля допомоги. Потім я почала працювати за програмою «HelpAge»: написала і виграла проект, завдяки якому для громади було направлено мільйон гривень – це кошти для шелтера. Спільно з міською радою ми вирішили, що громадська організація буде брати також участь у програмі CLEAR від Global Communities. Ми дуже задоволені цією програмою, тому що вона надає різні види допомоги, зокрема й грошову. У нас в громаді 39 сімей отримали таку допомогу на оренду житла – це суттєва підтримка місцевому самоврядуванню.

Як знайти формулу успішної співпраці з місцевими органами влади, з бізнесом, іншими організаціями тощо?

Можу сказати свій секрет: я роблю справи, щоб був результат. І коли місцеве самоврядування це бачить, воно йде назустріч. Так само і з бізнесом, і з будь-ким іншим: якщо ви залучаєте когось, то потрібно, щоб люди бачили ваші досягнення. Я ніколи не інтрикую, не сварюся, а просто роблю свою роботу. Мене знають як людину, яка завжди доводить справу до кінця – як би важко не було. Чесність, порядність, професіоналізм і результат – на цих принципах побудовано роботу нашої організації. Звичайно, це складно, коли до реалізації того чи іншого проекту залучається велика кількість людей, з яких не всі є професіоналами, але я вважаю, що менше людей – більше роботи, і сьогодні кожен на своєму місці повинен працювати задля перемоги. Я думаю, це гасло для

всієї України, тому ми працюємо над цим, допомагаємо вимушеним переселенцям, залучаємо також внутрішньо переміщених осіб як волонтерів, намагаючись підтримати їх у складних обставинах.

Моральне вигорання і втома. Як з цим боротися?

Все залежить від особистості. Якщо ти працюєш за покликом душі і бачиш плоди своєї праці, то морального вигорання тоді немає. Звичайно, може у чомусь пощастити, але при цьому теж потрібно дуже багато працювати – не все дається просто. Наприклад, щоб виграти проект у «HelpAge», я пішла працювати простим соціальним працівником, допомагала 15 вразливим сім'ям із ВПО. Так я дізналася, як організація працює на найнижчому рівні, безпосередньо з людьми, адже до цього ми ніколи не займалися гуманітарними проектами. В результаті ми цей проект виграли. Зараз, завдяки навчанням, тренінгам, ми знаємо і систематизуємо всі принципи такої роботи. Тому коли ви будете бачити свій результат і у вас буде хоча б одна людина, яка допоможе, підставить своє плече, тоді у вас все буде добре.

Трапляються, звісно, і неприємні ситуації, коли, скажімо, не дуже порядні люди крадуть ідеї, але до цього потрібно ставитися спокійно. Треба бути мудрим, не сваритися і робити свою справу, адже завжди можна виграти в інших напрямках – і завжди буде результат. А ще важливо займатися власним розвитком – знань із голови точно ніхто не вкраде. Я навчалася бухгалтерській справі, маю сертифікат з фінансування та залучення інструментів, загалом багато працюю над собою.

Але повторю: завжди пам'ятайте про порядність, чесність і професійність – за це вас завжди будуть поважати. І ще важливо поводити себе гідно, особливо якщо ви йдете за кордон, бо на вас дивитимуться як на представника держави.

«СТІЙКІСТЬ – ЦЕ ПІДГОТОВКА ДО КРИЗ І ЗДАТНІСТЬ ЗМІНЮВАТИСЯ», - ПІДСУМКИ ГРОМАДСЬКОГО МАРАФОНУ

7 вересня 2023 року у Києві відбувся Громадський марафон «Зима 2023-2024: іспит на стійкість», організований Національною платформою стійкості та згуртованості.

У ньому взяли участь представники спільнот, громадських організацій, органів місцевого самоврядування та центральної влади, а також регіональні координатори Національної платформи у різних областях України, експерти і журналісти. Модерував дискусію журналіст Андрій Куликов.

У першій секції йшлося про набутий досвід і трансформації під час великої війни, які посилюють стійкість. Співзасновниця Національної платформи Юлія Тищенко вважає, що громадянська стійкість є частиною національної стійкості. Формується вона через довіру і взаємодію, які є відповіддю на кризу.

Це підтверджують дані соціологічного опитування «Формула стійкості України під час війни та у поствоєнний період», яке провела соціологічна група «Рейтинг» на замовлення Національної платформи. Найбільш ефективними інституціями українці вважають ЗСУ, президента та волонтерів. У майбутньому стійкості України найбільше сприятимуть молоді, військові та вчені-новатори.

Майже третина респондентів (31%) брала участь у громадських ініціативах або рухах, а долучитися до них хочуть 82%. Отже, добровільна взаємодія залишається нашою опорою.

Співзасновник Національної платформи Володимир Лупацій переконаний, що стійкість має бути пріоритетний політичний статус. Україна може запропонувати світу унікальну формулу стійкості, бо сьогодні саме у нас виробляються її нові стандарти. Також важливо створити національну систему оцінки ризиків, дотримуватися принципу децентралізації у відновленні країни і посилювати згуртованість, яка є нашим соціальним капіталом.

Андрій Загородський і Олена Семьоркіна (Національна платформа стійкості та

згуртованості) стисло презентували полісидокумент «Досвід спільнот як основа політики національної стійкості».

Андрій Загородський підкреслив, що під час великої війни саме спільноти стали базовою одиницею стійкості, а ознаки мережування українського суспільства відповідають міжнародному тренду.

Олена Семьоркіна привернула увагу до рекомендацій Уряду, парламенту та місцевим органам. Зокрема, важливо дослідити українську формулу стійкості. До системи національної стійкості необхідно долучати не тільки «інститути» та «формалізовані» громадські організації, але й громадянське суспільство в усіх його проявах. Експертка згодна з Володимиром Лупацієм: потрібен моніторинг і оцінювання ризиків та загроз, а також впровадження вимірюваних показників стійкості.

«Мікроспільноти в умовах кризи» - так Максим Залевський охарактеризував досвід ГО «Глобальна мережа екопоселень України», президентом якої він є. Після 24 лютого 2022 року спільнота відкрила 100 локацій в Україні та понад 350 за кордоном для вимушених переселенців. Цей проект отримав назву «Зелена дорога».

Секрет стійкості їх спільноти Максим вбачає у колаборації – мережуванні з мережами. Зараз громадська організація навчає цьому інших, започаткувавши курси з побудови спільнот. Вони засновані на принципах ненасильницького спілкування.

Стійкість – це низовий, але системний опір, вважає Алім Алієв. Він є співзасновником Крим_SOS, заступником Генерального директора Українського інституту і членом правління фонду «Відродження».

Яскравим прикладом подібної стійкості є діяльність кримських татар, які за «советів» створили дисидентський рух за повернення на батьківщину, після проголошення незалежності України заснували власні

інститути, а з часів анексії Криму чинять опір завдяки горизонтальним партизанським структурам.

Дементій Белий, регіональний координатор Національної платформи в Херсонській області, теж говорив про самоорганізацію громад у перші дні російського вторгнення. За його словами, влада, на жаль, не змогла скористатися суспільною енергією. Після деокупації Херсону головними «антикризовими менеджерами» залишилися волонтери.

Мешканці Луганщини виходили, щоб зупинити російські танки. Тож неправильно думати, що це регіон, де радо зустрічали окупантів. Про це нагадала Олена Ніжельська, координаторка Національної платформи в Луганській області.

На її думку, для посилення стійкості важливий всебічний аналіз ситуації та прогнозування, а також децентралізація як запорука гнучкості. Під час війни вона рятує у прямому сенсі: невеликі спільноти доходили до останнього підвалу, де переховувалися люди, хоча великі волонтерські штаби вже були зруйновані.

Друга секція була присвячена викликам прийдешньої зими та підготовці до неї.

Стійкість – це надія на себе. Так вважає Анатолій Ткачук, директор з науки та розвитку Інституту громадянського суспільства. Коли великі підприємства зруйновані або не працюють, опорою стає малий бізнес. «Роби, вирощуй, продавай» - начебто проста формула, але під час війни вона спрацьовує.

Тетяна Романова, співзасновниця ВО «Балсанка» з Чернігова, як і багато інших, підкреслила, що українці вміють гуртуватися в критичних умовах. Громада винесла уроки з минулої зими й зараз вже краще підготовлена до нових викликів. Ми вже свідомі того, чого очікувати від ворога. Головне, щоб єдність не підривали політичні суперечки.

Стійкості регіону сприяв новий рівень взаємодії між Одеською, Миколаївською та Херсонською областями. Про це сказав регіональний координатор Національної платформи в Одеській області Анатолій Бой-

ко. Він вважає, що запорука вирішення «зимових» проблем – згуртованість влади і містян.

Треба запускати механізми учасницької демократії, бо без них буде важко впоратися й з безпековими проблемами у широкому сенсі (укриття, водо- та теплопостачання, зв'язок тощо). Такою є думка Михайла Золотухіна, координатора Національної платформи в Миколаївській області.

Посилювати стійкість можливо через запобігання суспільним розколам, вважає регіональна координаторка Національної платформи в Чернівецькій області Наталія Нечаєва-Юрійчук. Згуртованість спирається на усвідомлення єдиної громадянської приналежності і спільної відповідальності.

Людмила Бірюкова, голова Великописарівської громади, що в Сумській області, переконана: стійкість – це здатність продовжувати розвиток в умовах кризи. ОТГ затвердило стратегію розвитку і стратегію відновлення, а також виграє гранти для їх реалізації.

На думку психологині та очільниці ГО «Форпост» з Дніпра Олени Подолян, свідчення стійкості – це здатність відновлювати життя за будь-яких умов. Водночас не можна замовчувати проблеми або табувати певні теми через страх суспільного осуду, бо це підриває довіру. І навпаки – сприяти їй можуть стабільні комунікації всередині суспільства.

Чи може війна стати поштовхом для оновлення і яким ми бачимо повоєнний період? На ці складні питання спробували відповісти учасники третьої секції.

Ірина Майстренко, державний експерт Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції України, повідомила, що багато з оприлюднених на сьогоднішньому громадському марафоні пропозицій вже увійшли до Плану заходів з реалізації Концепції забезпечення національної системи стійкості. Зокрема, йдеться про оцінку загроз для конкретних локацій, яка допоможе змістити реактивний підхід до проактивного, та алгоритми і протоколи узгоджених дій під час кризи.

Представник спільноти архітекторів і співзасновник Бюро ініціативної архітектури ГА Влодко Зотов переконаний, що відновлення потрібно й планувати, й здійснювати, розставивши пріоритети, вже зараз. Інструментом для цього є інтегрований розвиток, що передбачає залучення громади на всіх етапах. Інвестиції придуть лише за наявності конкретних планів.

Дмитро Теперик, координатор спільноти «Стійка Україна» (Естонія), також вважає, що трансформації необхідні вже під час кризи. Якщо старі системи не працюють, саме час їх змінювати з огляду на перспективу. Наприклад, у школах можна започаткувати уроки з основ кодування, адже у найближчому майбутньому штучний інтелект набуватиме все більшого значення.

Для змін, що посилюють стійкість, потрібні талановиті люди, продовження децентралізації, щоб громади мали повноваження приймати потрібні їм рішення, а також прозоре фінансування реформ.

Як дати нове життя містам, що опинилися на фронті? До цього питання у своєму виступі звернулися Олена Павленко, редакторка інформагенції Kharkiv Today. На її думку, стара ідентичність Харкова померла, а нова тільки формується. Зараз це скоріше місто військових, ніж айтішників чи студентів. Можливі варіанти на майбутнє – розвивати конструкторські хаби, сприяти відновленню малого бізнесу та робити навчання безпечним (підземні класи та аудиторії).

Так само як і Харків, звична для нас Донецчина теж припинила своє існування. Населенні пункти навряд чи відновляться у форматі мономіст. А радянська химера «Донбас» нарешті піде у небуття. Про це розповів регіональний координатор Національної платформи в Донецькій області Андрій Романенко.

Він бачить виклик для «перезавантаження» регіону не тільки у дуже складній демографічній ситуації, але й у можливих конфліктах між тими, хто виїхав, й тими, хто залишився.

Відновлення неможливе без подолання вад нашої «перегорнутої» економіки, а саме – без

переходу від олігархічної моделі до сприяння малому і середньому бізнесу, який має потенціал, щоб зайняти значно більшу нішу. Такою є думка фінансового експерта Андрія Стецевича. Він також вважає, що для змін потрібен масштабніший горизонт подій, що вимірюється десятиріччями.

Дмитро Арабарджиев, координатор Національної платформи в Запорізькій області, пов'язує майбутнє з горизонтальними ініціативами на кшталт «Ради відновлення Запоріжжя». Це комунікаційний майданчик для експертів, громади та влади.

Віталій Селик, співзасновник спільноти «Сміливі відновлювати», переконаний, що спільноти здатні стати рушійною силою змін. Ініціатива з розчищення завалів і ремонту пошкоджених будинків у Київській області за рік «виросла» у благодійний фонд, з яким співпрацюють понад 2 тис. волонтерів і який має осередки на Харківщині, Чернігівщині та невдовзі відкриє такий на Херсонщині.

Віталій Селик стверджує: як раніше, вже не буде. Потрібно вчитися жити в умовах нестабільності.

«Якщо війна надовго, ми не можемо поставити життя на паузу. Воно продовжується, але вже в інший спосіб», - також переконаний Андрій Загородський. Стійкість – інструмент підготовки до загроз і кризових ситуацій будь-якої тривалості. Це стосується не тільки рівня держави, але й кожного з нас.

Довідково: Національна платформа стійкості та згуртованості започаткована у лютому 2018-го року. Стратегічні пріоритети – це стійкість держави та суспільства, згуртованість та єдність. За час своєї діяльності Національна платформа стійкості та згуртованості провела понад 80 публічних заходів на національному, регіональному та місцевому рівнях й залучила провідних міжнародних експертів з питань миробудування, перехідного правосуддя, інформаційної реінтеграції, соціальної згуртованості та національної єдності. Ініціатива реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу в рамках проекту «Побудова стійкості в конфлікті шляхом діалогу».

ВІДБУЛИСЯ ЮВІЛЕЙНІ МУНІЦИПАЛЬНІ ЧИТАННЯ ІМ.АНТОНА КОХАНОВСЬКОГО

21 вересня 2023 року у Чернівцях почала роботу X Міжнародна наукова конференція «Муніципальні читання імені Антона Кохановського». Серед учасників - науковці, експерти, представники органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства з України, Республіки Молдова, Польщі та Румунії. Конференція розпочалася із пленарного засідання «Стійкість системи місцевого самоврядування в контексті європейської та євроатлантичної інтеграції України в умовах зовнішньої воєнної агресії».

Учасники говорили про джерела стійкості та сучасні загрози розвитку місцевого самоврядування в Україні, роль і завдання публічного управління в умовах воєнного стану, складнощі у прийнятті управлінських рішень, зміни у структурі публічного

управління, спричинені війною, і політику національної пам'яті як об'єднавчий елемент та чинник стійкості громад в Україні. Йшлося також про підтримку з боку європейських держав, зокрема Румунії, обмін досвідом і партнерство в контексті інтеграційних процесів.

Гостей заходу привітали секретар Чернівецької міської ради Марина Кирилук, заступниця голови Чернівецької обласної військової адміністрації Юлія Грицьку-Андрієш, перший заступник голови Чернівецької обласної ради Микола Гуйтор, ректор Чернівецького національного університету ім.Ю. Федьковича Роман Петришин та Надзвичайний радник-посланник Генерального консульства Румунії в Чернівцях Дан Ніколае Константін.

Практичні аспекти діяльності органів місцевої влади розглянули під час круглого столу «Проектна діяльність органів місцевого самоврядування як ключ до розвитку територіальних громад в умовах воєнного стану» в рамках міжнародної конференції «Муніципальні читання імені Антона Кохановського».

Йшлося, зокрема, про важливість системи планування і розвитку на рівні регіональних громад, залучення позабюджетних коштів шляхом проектної діяльності та міжмуніципального співробітництва.

За словами учасників, на сьогодні громади перебувають у складних умовах через додаткове навантаження на бюджет, збільшення делегованих повноважень, не підкріплених матеріальною базою, незбалансованість податкової системи та недосконале законодавче забезпечення діяльності окремих сфер. Водночас саме проектна діяльність стала однією зі складових стійкості та сталості розвитку громад у воєнний період. Географічне розташування Чернівецької області сприяє активізації транскордонної співпраці, сприяють цьому і перспективи прискореного вступу до ЄС. Після початку повномасштабного

вторгнення на території області почало діяти чимало міжнародних благодійних організацій та фондів, які готові надавати свою підтримку. Водночас ефективність проектної роботи залежить від системного бачення з боку місцевого керівництва, участі громадських організацій. Серед успішних прикладів – залучення коштів для допомоги внутрішньо переміщеним особам, створення шелтерів, центрів розвитку, організація культурно-просвітницьких заходів тощо.

Досвідом розвитку місцевих громад через взаємодію з органами влади і підприємцями та проектну співпрацю територіальних громад поділилися колеги з Румунії. Одним із прикладів такої взаємодії є діяльність Національної Агенції гірської зони, серед напрямів роботи якої є розвиток населених пунктів, що не мають економічної спроможності, збереження гірських територій, промоція місцевих традицій, реєстрація харчової продукції, що виробляється в гірських районах, збереження і розвиток місцевих гастрономічних пунктів, надання освітніх послуг у цій сфері тощо. Такий досвід буде корисним і для української сторони. Перспективним є налагодження міжмуніципального співробітництва та про-

Другий день міжнародної конференції «Муніципальні читання імені Антона Кохановського» проводився у форматі онлайн і був присвячений питанням досвіду та перспективних завдань місцевих органів влади щодо європейської та євроатлантичної інтеграції України.

Під час першої панелі учасники говорили про роль місцевого самоврядування у впровадженні європейських стандартів на тлі російсько-української війни, вирішення соціально-економічних питань, розвиток локальної демократії, транскордонне співробітництво, розглядали окремі аспекти євроінтеграційного досвіду сусідніх країн – Польщі та Румунії.

В умовах повномасштабного вторгнення переглядаються основні засади роботи органів місцевого самоврядування, тому поняття їх стійкості на сьогодні стало ключовим, - наголосив Олег Ватаманюк, координатор проєктів Фонду Ганнса Зайделя в Україні. Стійкість передбачає вміння публічних інституцій адаптуватися до проблем, які виникають, пошук механізмів їх оперативного вирішення та створення системи захисту і протидій, яка зможе долати подібні виклики у майбутньому.

За словами учасників, завдяки реформі місцевого самоврядування громади як повноцінні суб'єкти влади показали свою ефективність у воєнний час. Водночас повномасштабне вторгнення призупинило подальший процес реформування: не впроваджено префектури, відстають секторальні реформи, актуальними залишаються проблеми, які мали місце і раніше, зокрема боротьба з корупцією, недосконале податкове законодавство, нерівномірний перерозподіл ресурсів тощо. Тому роботу у цьому напрямку потрібно продовжувати, мають шукатися дієві формули для вирішення складних питань, а не уникати їх.

Важливу роль у напрямку європейської інтеграції відіграє зовнішня політика України, а також регіональна дипломатія. Пропаганда та дезінформація є зброєю, яку російська федерація використовує для впливу на відносини України з іншими держава-

ми, оскільки вона не зацікавлена у створенні міцних союзів. Тому політичній еліті, громадським діячам і громадянам загалом треба бути поміркованими, не відтворювати і не поширювати наративів, які нав'язує агресор.

Закордонні учасники також розповіли про досвід співпраці з Європейськими фондами та інші інструменти, які можуть допомогти Україні на шляху до ЄС. Як було зазначено, завдяки спільному партнерству можна залучити відповідні ресурси для місцевих громад, для цього є лише потреба у напрацюванні ідей. Успішним є румунський досвід у таких напрямках як робота з національними меншинами, захист населення від надзвичайних ситуацій, боротьба з корупцією. Румунська сторона готова і надалі підтримувати українців та надавати їм необхідну допомогу.

В рамках другої панелі учасники продовжили розглядати інтеграційні процеси європейських країн, зокрема можливості застосування болгарського досвіду в Україні, аналізували перспективи відновлення і розвитку країни і краю в просторі Тримор'я у процесах європейської та євроатлантичної інтеграції.

Значну увагу було приділено соціальним чинникам: людському капіталу як фактору регіональних реформ, розвитку нових соціальних і політичних практик, взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства тощо, адже саме усвідомлення спільної громадянської приналежності дає можливість досягати визначених цілей.

Йшлося також про розвиток окремих галузей у рамках інтеграційних процесів і транскордонної співпраці: освіти, науки, культури, туризму та краєзнавства.

Захід організовано Чернівецьким регіональним центром підвищення кваліфікації і кафедрою політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича спільно з Чернівецькою обласною радою, Чернівецькою міською радою за підтримки Фонду Ганнса Зайделя в Україні.

В БУХАРЕСТІ РОЗГЛЯДАЛИ НАСЛІДКИ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ ТА АЛГОРИТМИ СТВОРЕННЯ КОЛЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ НА КОНТИНЕНТІ

26 вересня у Бухаресті відбувся українсько-румунський міжнародний симпозіум «Наслідки повномасштабної російської агресії проти України: досвід для нової системи безпеки на континенті». Цей захід був організований Союзом українців Румунії у співпраці з двома українськими неурядовими організаціями – ГО «Центром політичних нарративів демократії» та Благодійним фондом «Суспільні ресурси та ініціативи». Участь у симпозіумі взяв також заступник директора Чернівецького регіонального центру підвищення кваліфікації, віце-президент БФ «Суспільні ресурси та ініціативи» Сергій Гакман, який і модерував цей захід.

У рамках симпозіуму розглядалися питання, пов'язані з періодом, який Україна переживає після повномасштабного вторгнення. Як зауважив Сергій Гакман, одним із приводів для організації заходу стало те, що в Україні завершилося дослідження «Російсько-українська війна: 500 днів викликів та змін», яке проводив український науковець Євген Магда. Дослідник також взяв участь у міжнародному симпозіумі та виступив з імпульсною доповіддю на цю тему.

«У заході взяло участь багато політичних діячів, депутатів румунського парламенту, дипломатів, науковців, експертів. Серед доповідачів – голова Союзу українців Румунії та депутат румунського парламенту Ніколае-Мирослав Петрецький, голова парламентської групи дружби з Україною в румунському парламенті Йон Балан, начальник управління по Східній Європі та Центральній Азії Міністерства закордонних справ Румунії Біорел Кожокару, Надзвичайний та Повноважний посол України в Румунії Ігор Прокопчук. Виступали також депутати румунського парламенту-лідери громад національних меншин Румунії: кримсько-татарської, польської, сербської, російської, розповідаючи про свою участь у допомозі українцям», – зазначає Сергій Гакман.

Досить цікавою, за словами заступни-

ка директора Чернівецького РЦПК, була частина обговорення цих питань науковцями, які займаються дослідження проблем політики, геополітики, міжнародних відносин. Дискусія концентрувалася навколо проблем деконструкції російського неоімпералізму, ефективності механізмів міжнародного права та політичного реагування, а також українсько-румунських взаємин на тлі російської агресії. З українського боку у ній взяли участь кандидат політичних наук, доцент Національного технічного університету України «КПІ ім. І.Сікорського», директор ГО «Інститут світової політики» Євген Магда, кандидат історичних наук, докторант кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича Наталія Нечаєва-Юрійчук, кандидат історичних наук, доцент Сергій Гакман, з румунського – голова Асоціації «Дім Чорного Моря / Black Sea House», дипломат, доктор Дорін Попеску, ректор Ясського університету «Петре Андрей» доктор, професор Сорін Боканчя, директор-засновник журналу «GeoPolitica» доктор Василе Сімілян, голова Румунського наукового товариства міждисциплінарних досліджень доктор, професор Константин Хліхор.

«Ці речі є надзвичайно важливими для нас. Я намагався представити, яким чином руйнувалася міжнародне право вторгненням російської федерації в Україну, починаючи з 2014 року, як будувалася система колективної європейської безпеки у міжвоєнний період і як ми маємо будувати цю систему європейської безпеки зараз. Важливо, щоб війна в Україні закінчилася якомога швидше, закінчилася справедливо і була б неможлива у подальшому, оскільки будь-яке непокаране зло породжує зло далі, і не тільки у міжлюдських стосунках, а й у міжнародних відносинах. Саме тому вагома частина мого виступу стосувалася питання необхідності прийняття України в НАТО, оскільки лише неможливість ведення наступної війни росією проти України може забезпечити мир у цій частині Європи», – підкреслив Сергій Гакман.

ПРО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ У І ПІВРІЧЧІ 2023 РОКУ

Відповідно до погодженого Національним агентством України з питань державної служби, Чернівецькою обласною державною адміністрацією та Чернівецькою обласною радою Плану-графіку підвищення кваліфікації на 2023 рік в Центрі впродовж I півріччя за всіма видами навчання пройшли підвищення кваліфікації 2958 державних службовців місцевих державних адміністрацій та посадових осіб органів місцевого самоврядування.

У I півріччі 2023 року за загальними та спеціальними професійними (сертифікатними) програмами підвищення кваліфікації пройшли навчання 61 особа, з них 21 державний службовець місцевих органів виконавчої влади та 40 посадових осіб місцевого самоврядування.

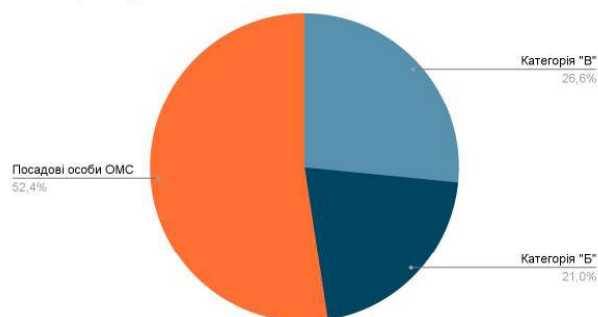
Особливу увагу було приділено організації та проведенню навчання за загальними та спеціальними короткостроковими програмами підвищення кваліфікації. Так, загальні короткострокові програми підвищення кваліфікації реалізовано у 26 навчальних групах для 1189 осіб: для 452 державних службовців місцевих органів виконавчої влади, 265 державних службовців територіальних управлінь центральних органів виконавчої влади, 456 посадових осіб місцевого самоврядування, 16 депутатів місцевих рад.

Навчання за спеціальними короткостроковими програмами підвищення кваліфікації проведено у 34 навчальних групах для 1708 осіб. З них: 669 державних службовців місцевих органів виконавчої влади, 158 державних службовців територіальних управлінь центральних органів виконавчої влади, 873 посадові особи органів місцевого самоврядування та 8 депутатів місцевих рад.

Після проведення навчання Чернівецьким регіональним центром підвищення кваліфікації було проведено анкетування щодо рівня задоволення навчальним процесом та організацією підвищення кваліфікації службовців. В анонімному опитуванні взяло участь 652 респондентів, серед яких державні службовці та посадові особи органів місцевого

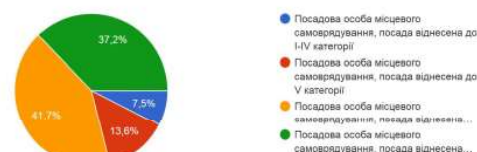
самоврядування, що проходили навчання онлайн та в асинхронному режимі.

Категорія слухачів

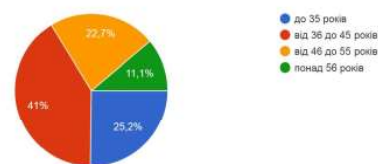

Категорії посадових осіб місцевого самоврядування (категорія I-IV, V, VI чи VII).
Діаграма 2.

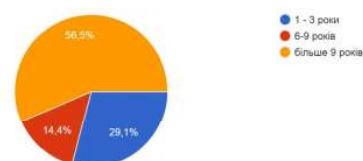
Вкажіть, будь ласка, Вашу категорію:
199 відповідей

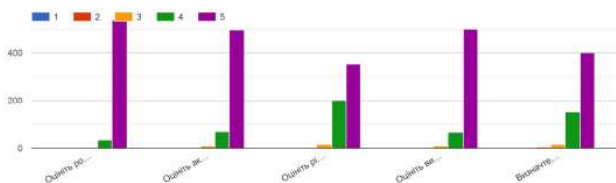
Ваш вік
361 відповідь

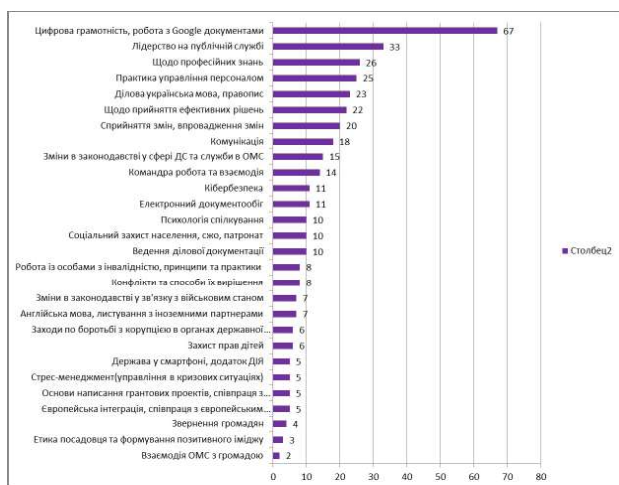
Ваш стаж державної служби / служби в органах місцевого самоврядування
361 відповідь

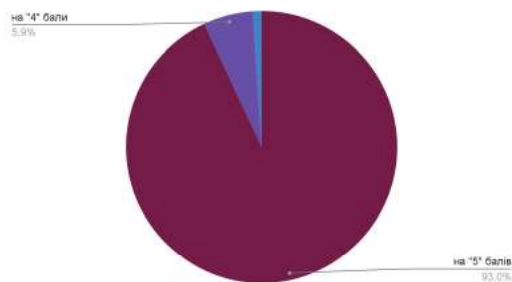
Будь ласка, дайте відповіді на запитання за п'ятибальною шкалою (1-5), де: "1" - найнижчий бал, "5" - найвищий бал.

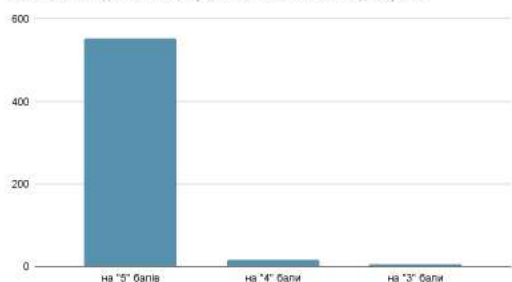
Слухачам було запропоновано дати відповіді на запитання та оцінити їх за п'ятибальною шкалою: де 5 – найвищий бал, а 1 – найнижчий бал. Узагальнені результати опитування (Графік 1., стовпці зліва направо)

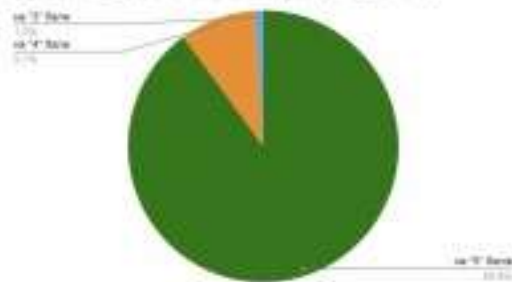
Наскільки відповідає поданий викладачем матеріал темі заняття

Наскільки викладач тактовно, коректно та поважно ставився до слухачів

Оцінює відповідність викладачем використаним методам викладання

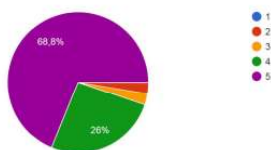
За результатами анкетування переважна більшість опитаних службовців оцінила професійні якості викладачів на «відмінно». Серед викладачів, які найбільш активно працювали в режимі онлайн, були: Ротар Н.Ю., Головацький В.А., Манастирський Ю.В., Василевська Т.Е., Нечаєва-Юрійчук Н. В., Гакман С.М., Мельничук Я.С., Грищенко А.В., Бак Н.А., Головіна-Костильова О.В.

Запровадження навчальних програм підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування дистанційно в режимі онлайн сприймається слухачами неоднозначно. Вказуються як негативні, так і позитивні сторони цієї форми навчального процесу.

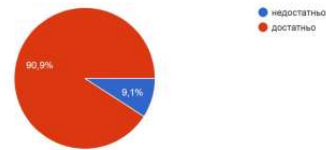
Основні проблеми, з якими стикалися слухачі, це неналежний рівень інтернет-зв'язку як у них самих (14,3% опитаних), так і в лекторів (2,3% опитаних), відсутність зворотного зв'язку з викладачем (0,9%), незнання

потребу у підвищенні кваліфікації, за нових обставин, що вимагають оновлення знань, умінь та навичок, постійного вдосконалення та навчання державних службовців області. Саме тому, з 01 червня 2022 року Центром було впроваджену нову форму підвищення кваліфікації – дистанційне навчання в асинхронному режимі. Більшість респондентів оцінили її як високоефективну.

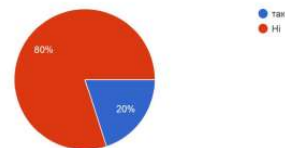
Як Ви оцінюєте ефективність дистанційного навчання в асинхронному режимі? (оцініть від 1 до 5, де 1 – взагалі не ефективно, 5 – має високу ефективність)
77 відповідей

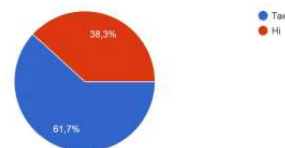
Чи достатньо часу для проходження курсу в асинхронному режимі?
77 відповідей

Чи потрібно було б організувати онлайн консультацію з розробниками курсу перед тестуванням?
30 відповідей

Чи відомо Вам про онлайн - видання Центру «Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування» <http://buk-visnyk.cv.ua/> ?
575 відповідей

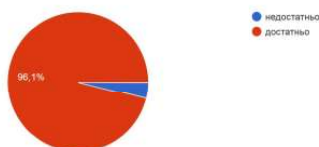
Порівнюючи дистанційне навчання в онлайн режимі з навчанням в асинхронному режимі, учасники опитування віддали перевагу на користь останнього. 76,6% респондентів вважають, що дистанційне навчання в асинхронному режимі зручніше.

Яка форма дистанційного навчання зручніша?
77 відповідей

Також слухачі дали відповіді на наступні питання щодо процесу навчання в асинхронному режимі.

Чи достатньо інформаційних матеріалів для вивчення теми було розміщено на платформі асинхронного навчання?
77 відповідей

Учасники опитування дали розгорнуті відповіді на питання щодо проблем, з якими вони зіштовхнулись під час навчання в асинхронному режимі. Переважна більшість труднощів не мала, однак в деяких слухачів виникли наступні проблеми:

Мало часу на відповіді

Не зовсім зручне форматування тексту

У разі неправильної відповіді на один з тестів при кожній автоматично повертає назад до навчання теми.

Відключення електроенергії, відсутність інтернету.

Важко виділити час щоб вникнути у лекцію і якісно її освоїти.

Завантаженість на роботі.

Під час навчання в асинхронному режимі не було жодних проблем. Навпаки, такий режим дав можливість працювати.

Неможливо перездати свій попередній

незадовільний результат.

Треба більше часу при проходженні тестування.

Відсутність коментарів спеціалістів.

Надто багато питань для самоперевірки.

Пропозиції та побажання щодо удосконалення дистанційного навчання в асинхронному режимі:

Більше часу для проходження курсу.

Збільшити час на відповіді під час тестування.

Продовження навчання в асинхронному режимі.

Було б чудово якщо були доступно більше практики.

Необхідні технічні виправлення в тестах .

Надати більше інформації.

Точніше формувати питання тестів і відповіді до них.

Надати можливість обирати дні, коли найзручніше проходити курс.

Додати приклади практичного застосування отриманих знань.

Більш схематична подача інформації.

Запровадити одне тестування після вивчення всього курсу.

Додати ще одну спробу для фінального тестування.

Додавати коментарі профільних спеціалістів із запропонованих тем.

Показ правильних відповідей після результату тестування, питання-відповідь після вивчення пройденого матеріалу.

Слухачі також мали можливість висловити свої пропозиції щодо покращення якості викладання в Центрі в онлайн-режимі. Серед основних пропозицій можна виділити наступні:

Більше практичних прикладів.

Більше презентаційних матеріалів.

Проводити очне навчання.

Покращити технічну здатність Центру для реєстрації всіх бажаючих на онлайн навчання. (більше 100)

Збільшення кількості онлайн-семінарів для отримання практичних знань.

Розвивати та показувати більше спікерів та

оригінальних тем.

Добре було б залучити до проведення занять практиків, наприклад, голів територіальних громад

Надавати матеріали для самостійного опрацювання (конспекти лекцій).

Одним з напрямків діяльності Чернівецького регіонального центру підвищення кваліфікації є видавнича та інформаційна діяльність. Центром було започатковане спеціалізоване онлайн-видання «Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування», присвячене державному управлінню та діяльності органів влади. Ми поцікавились у слухачів Центру, чи відомо їм про онлайн-видання «Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування». З 575 опитаних 355 (61,7%) слухачів знають про журнал. Тим не менше є необхідність популяризації та реклами журналу серед посадовців області для зростання аудиторії онлайн-видання Центру.

Узагальнивши всі пропозиції респондентів, можемо сформулювати наступні тематичні напрямки, які будуть актуальними для посадовців на сторінках журналу:

Управління персоналом в умовах військового стану для ОВА. Підбір кадрів.

Взаємодія та співпраця органів місцевого самоврядування з державними адміністраціями.

Планування видатків органу державної влади.

Зміни у законодавстві у період дії воєнного стану.

Фінансова грамотність. Закупівлі.

Соціальний захист держслужбовців під час воєнного стану.

Кібергігієна та протидія дезінформації.

Написання проектів.

Застосування цифрових технологій в державному управлінні.

Стресменеджмент і подолання професійного вигорання службовців під час війни тощо. період дії воєнного стану та роботу рад.

Інформацію підготувала начальник відділу моніторингу навчання та комунікацій Чернівецького РЦПК Яна Мельничук